

АКТУАЛЬНО

ДО 85-РІЧЧЯ
ГОЛОДОМОРУ

стор. 4

ЛІТЕРАТУРА

ДЕНЬ МОВИ
В РУМУНІЇ

стор. 6

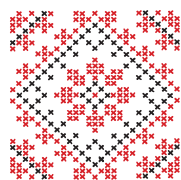
МИСТЕЦТВО

ПІД ЗОРЕЮ
ПІНЗЕЛЯ

стор. 12

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№47 | 23 листопада 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ТЕАТРАЛЬНА ОСІНЬ В ІРПЕНІ

стор. 13

Фото: Вікторія САВЧЕНКО

482015719400131 47

НАШ ІНДЕКС 60969

ПЕРЕДПЛАТНА ЦІНА НА 2019 РІК: 6 МІСЯЦІВ - 210,42 ГРН; 12 МІСЯЦІВ - 420,84 ГРН

ЗГАДАЙМО ФРАНЦА ШУБЕРТА

Цієї осені минає 190 років від передчасної смерті геніального австрійського композитора-романтика Франца Шуберта.

Ким був Шуберт для своїх сучасників, австрійців першої третини XIX століття? Мабуть, тим, ким для нашої інтелігенції став Булат Окуджава. Шуберт створював пісні, що їх любила тогочасна молодь співати й слухати в дружньому колі. Оскільки не було тоді ані магнітофонів, ані телебачення, Шуберт за життя так і не дочекався широкої популярності (а не те що світової слави). Проте і він мав своїх «фанатів». Шуберт усе життя komponував мелодії до віршів популярних тоді поетів (від Гете до Гайне) і ті пісні мали шумний успіх в компанії його друзів, навіть, здавалося, ставали модними.

Однак, що означає, коли модна річ не застаріває й не в'яне разом із модою? Те, що її було створено не для потурання моді, як здавалося, а на всі віки, бо створював геній. Але зрозуміти це вдається не дуже скоро. Часто геніальна людина гине раніше, ніж буде доведено її геніальність.

Із Шубертом трапилося саме це. Так, його любив і цінували як автора модних пісень, як умілого акомпаніатора для танців на вечірках, але навіть найближчі друзі не знали істинної цінності його музики. І нікого не цікавило, що Шуберт, окрім пісень, komponував ще й дещо інше, приміром, симфонії. Жодної зі своїх дев'яти симфоній він так і не діждав почути в професійному оркестровому виконанні (сьогодні про таке сказали б: «писав у стил»). Якщо продовжити порівняння з Окуджавою, то уявіть на хвилину, що його творчість урвалася б у віці 31 року (тобто ще в 1957 році) – хто з його шанувальників міг би тоді знати, що Окуджава – ще й автор романів? Та й пісенна його поезія залишилася б представленою лише самим раннім етапом.

Шойно я назвав той вік, до якого судилося дожити Шуберту: 31 рік. Тобто не було в його житті періодів, коли людину називають зрілою, потім літньою, потім старою. Як же літ ставитися до періодизації творчості Шуберта, до всіляких розмов про «зрілий» та «пізній» періоди творчості, якщо він не мав таких періодів життя?

Періодизація творчості – питання суто наукове, і я не став би до нього наближатися (не кажу вже торкатися), коли б не його особлива практична важливість для слухача музики Шуберта: знання періодизації дасть змогу правильно зорієнтуватися у величезній і різноманітній шубертівській спадщині, знайти в ній саме те, що вам до душі. Щоправда, пе-

Емблема Шубертівського товариства в Харкові – офорт художниці Алли Хмель

ріодизація – питання темне й запутане. Мабуть, тому, що творчі періоди збігаються із циклами зростання душі, а про це мало що відомо.

М.І.Цветаєва писала: «Очікувати від поета однакових віршів у 1915 та у 1925 р. є те саме, що очікувати від нього ж у 1915 та у 1925 р. однакових рис обличчя». О.О.Блок висловився про періодизацію творчості письменників так: «Письменник – рослина багаторічна. Як у іріса чи лілії зростання стеблів та листя супроводжується періодичним розвитком кореневих клубнів, – так і душа письменника розширюється й розвивається періодами, а твори його – то лише зовнішні результати підземного зростання душі».

За характером динаміки творчості розрізняють шість типів композиторів.

Для першого типу характерною є динаміка, графік якої – експонента: слабкий початок, повільний розвиток на ранніх етапах, потім стрімкий злет, що прискорюється перед кінцем і обривається в найвищій точці. Таким був Чайковський.

Другий тип – композитори, що починають одразу з шедеврів, потім тримають постійну висоту і мало змінюються стилістично. Такі, наприклад, О.П.Бородін, Ф.Мендельсон-Бартольді.

Третій тип – композитори, чия творча активність одразу після досягнення кульмінації раптово обривається або затухає, а на-

ступні роки життя (або навіть десятиліття) виявляються малопродуктивними. Такими були, наприклад, Дж. Россіні, М.І.Глінка, Я.Сибеліус.

Теоретично міг би існувати четвертий тип: композитори, які, почавши з найвищої точки, потім поступово втрачають силу таланту, деградує. У сфері високої музики я не знаю таких прикладів, хоча розповсюдженою є думка, нібито таким був Роберт Шуман, але то є глибоко помилкова теорія: я аналізував багато музики, зокрема Шумана, і зрозумів, що талант ніколи не слабшає. З віком або через хвороби митець може втрачати продуктивність, але не силу таланту. Талант не старіє і не вмирає.

П'ятий тип, найбільш поширений, – композитори, що поступово прогресують. Зростання їхнього мистецького потенціалу утворює низку взаємопов'язаних періодів творчості, що супроводжується мутаціями стилю. Це зумовлено природним для людей будь-якої професії зростанням майстерності з досягненням зрілості. Такими є більшість композиторів, зокрема Бах, Гендель, Гайдн, Ліст, Вагнер, Верді...

Нарешті, шостий тип – композитори, чия творчість утворює певні замкнені періоди в тому розумінні, що музика, яка належить до кожного з тих періодів, розрізняється між собою не еволюційно, а так, як може відрізнятись музика кількох різних компози-

торів. Таким був Моцарт. І такий Шуберт.

Ставлення слухачів до музики композиторів такого (шостого) типу буває парадоксальним. Трапляється, одна й та сама людина любить твори одного періоду творчості, та зовсім не сприймає, чи навіть нехтує (а то й гидує) твори інших періодів, начебто йдеться про музику зовсім різних авторів. (Це, ясна річ, не заважає людям із розвиненим широким смаком прийняти й полюбити творчість такого композитора цілком, охопивши всі творчі періоди).

Кожний період творчості – то є проміжок часу між двома стильовими зрушеннями. А стильове зрушення завжди пов'язане з опануванням нової сфери душевних станів, нової групи емоційних реакцій. (Нової в тому сенсі, що мистецтво досі їх не торкалося, а публіка ще не набула досвіду переживання таких станів.) Саме тому не кожний з нас може легко попрямувати слідом за композитором через грань стильового зрушення до нових, неочікуваних, незаних переживань. Не кожна людина, що освоїлася серед творів Шуберта першого періоду й полюбила їх, зможе й захоче освоїтись серед нових почуттів, які є характерними для другого періоду тощо. Інакше кажучи, зростання душі і пов'язана з тим зростанням чутливість до нових стилів мистецтва – для кожного є індивідуальними. І не кожному дано дорости душею до нового періоду творчості улюбленого автора.

Шуберт мав чотири творчі стилі, в кожного з них – свої шанувальники. Для одних близьким є неповторне відчуття, що його несуть ранні шубертівські речі 1815–1817 рр. (наприклад, «Пісня» на вірші Заліса, «Дю Міньони» на вірші Гете, «Stabat Mater» на вірші Клопштока, «Смерть і дівчина» на вірші Клаудіуса, перші п'ять симфоній), для других – найбільш цінними є почуття у творах Шуберта початку 1820-х років («Недокінчена» симфонія, цикл пісень «Гарна мирошниківна»), для третіх – трагічні емоції музики 1827 року (наприклад, цикл «Зимова мандрівка»), для четвертих – нові звучання в музиці 1828 року, що дають передчуття якогось іншого стилю, що розпочинався, однак не здійснився через раптово кончину Шуберта і представлений лише одним твором («Двійник» на вірші Г. Гайне).

Шуберт різними мовами Оскільки Бог створив Шуберта лише один-єдиний раз, то його музика має бути однаково доступною для нас усіх незалежно від раси, громадянства та мови (бо всі люди рівні перед Богом). Можливість відкритого, безпе-

решкодного доступу до багатств музики Шуберта я зарахував би до невід'ємних прав людини. І якщо обставини комусь заважають вступати в контакт із музикою Шуберта, то це рівнозначно дискримінації та обмеженню прав людини (не менш важливих за цивільні права і свободи).

Для слухачів за межами німецькомовних земель доступ до основної частини спадщини Шуберта – його пісень – ускладнює мовний бар'єр. Тому пісні Шуберта співають різними європейськими мовами. Життя його пісенної спадщини за межами німецькомовних земель залежить від вокальних перекладів – спеціальної галузі літературної творчості, що потребує рідкісного таланту. Якість вокального перекладу – тобто такого українського (або англійського, російського, польського...) вірша, що може під час співу злитися з мелодією, яка створена була на німецькій вірші, – то є вирішальна умова присутності музики Шуберта в культурі кожного народу. Для Шуберта ця умова важливіша, ніж для будь-кого іншого з іноземних композиторів, бо в його спадщині жанр німецької художньої пісні (Lied) посідає центральне місце і налічує близько 600 творів. Праця кожного поета – перекладача пісень – то є окремий епізод в історії побутування музики Шуберта.

Сприйняття музики – процес інтимний, під час якого мелодія і поетичний текст твору торкаються глибинних структур мозку. Якщо туди, в глибини підсвідомості і може потрапляти слово разом із всепроникною мелодією, то лише слово рідної мови. Іноземні мови дорослі люди опановують раціонально, і вплив іноземного тексту зачіпає переважно свідомість, верхній шар інтелекту. Щоб увійти в глибші шари, необхідно оперувати мовою, засвоєною в ранньому дитинстві й укоріненою в підсвідомості. Для кожного з нас такою є тільки рідна мова (німці називають її материнською мовою, Muttersprache). При сприйнятті музики відбувається неусвідомлене засвоєння сенсу, внесеного елементами музичної мови; такий самий підсвідомий механізм діє і при сприйнятті словесного тексту вокального твору. Тому принципово важливо, щоб пісні Шуберта були доступні кожній людині її рідною мовою.

У сучасному мистецькому середовищі точиться давня дискусія про те, співати вокальну музику мовою автора чи мовою слухачів. Обидва варіанти мають свої переваги й свої вади, обидва потрібні й мають існувати паралельно. Якщо ж проаналізувати проблему з позицій лібретології (науки про словесний компонент музичного твору), ми зрозуміємо, що треба віддати пріоритет саме виконанню мовою аудиторії, тобто в перекладі. ►

ДОБРОЧИННІСТЬ – СТАН ДУШІ БЕЗ КОРДОНІВ

► Чому? Тому, що віршова основа вокальних творів має два шари – фонетичний і семантичний (звучання та значення). Чимось одним маємо пожертвувати: при перекладі втрачається первісна фонетика (але зберігається семантика), а за умови виконання твору для іншомовної аудиторії без перекладу (мовою оригіналу) втрачається семантика. Однак, чи зберігається тоді фонетика? Ні, майже ніколи. Згадаймо вимову іноземців: зміст є зрозумілим, але неминуче псується фонетичний лад мови. Подібно і при виконанні, наприклад, пісень Шуберта німецькою мовою, наші співаки камені на камені не залишають від фонетики оригіналу. Стається подвійна втрата: руйнується водночас і фонетична, і семантична будова твору. Чи можемо цього уникнути? Так, бо гарний вокальний переклад зберігає семантику, до того ж талановита людина, що володіє вокальним перекладом на рівні мистецтва, створює засобами своєї мови нову фонетичну композицію, яка у співдії з мелодією відтворює й повертає первісну силу художнього впливу, притаманну оригіналу. Зрозуміло, вокальним перекладом як мистецтвом, технікою есквітмічного та еквіфонічного перекладу володіють лише одиниці. Тим важливіше знати й пропагувати їхній доробок.

Пісні Шуберта існують у перекладах багатьох українських, російських та іншомовних поетів, і кожний варіант перекладу є своєрідною інтерпретацією твору. Деякі шедеври мистецтва вокального перекладу десятиліттями лишаються невідомими для публіки. Серед них українські – М. Рильського, Б. Тена, М. Зерова, Д. Ревуцького, російські – В. Коломийцева, О. Кочеткова, М. Заболотького, С. Маршака.

Для прикладу наведу україномовний текст пісні Шуберта «Ave Maria» в перекладі Бориса Тена з Вальтера Скотта (цей диво-переклад, що віртуозно прилаштований для співу, є невідомим для більшості читачів, бо надрукований був у малотиражній збірці «Вокальні ансамблі» – Київ, 1970):

*Ave Maria! В вишині
Почуй мої благання, Діво,
Зійди в ці скелі кам'яні,
На мене зглянься милостиво.
Троянди ніжні аромати
Між диких скель відчути дай,
Схились до мене, Діво-мати,
Моїх благань не відкидай.
Ave Maria! Не страшна
З тобою нам вся темна сила,
З-перед очей твоїх вона
Тікає знічена, безсила.
Даруй же долю нам щасливу,
Дай безпечальні, світлі дні,
На мене зглянься, чиста Діво,
Будь вірним захистом мені.*

Люди, що вперше знайомляться з Шубертом, можуть пережити лише початок любові, яка обіцяє багато щасливих хвилин у подальшому, бо музика Шуберта є однією з найбільших цінностей земного життя.

Григорій ГАНЗБУРГ,
кандидат мистецтвознавства,
член Національної спілки композиторів
України

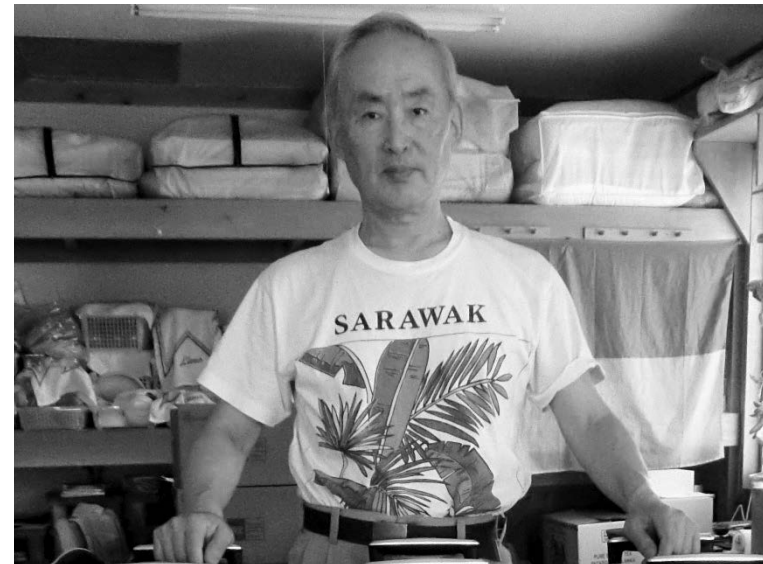
Коли директор телерадіокомпанії «Альта» з Переяслава-Хмельницького на Київщині Олег Ярмоленко запропонував фонду «Журналістська ініціатива» надати інформаційну підтримку Японському проекту в Україні, я відгукнулася, не замислюючись.

Справді, щирі поваги і вдячність викликає позиція колег – працівників журналу «За безпеку продуктів харчування та життя» з міста Сайтама, яке називають супутником столичного мегаполісу Токіо. Коштом однієї з головних редакцій видання Джунічі Ковакою ще 1984-го, японці впродовж останніх п'яти років втілюють в Україні проект, який реально допомагає «чорнобильцям». Олег Ярмоленко зробив про це телефільми й долучився до популяризації проекту як координатор взаємодії зі ЗМІ японського фонду.

Іноземців цікавлять питання безпечно харчування на радіоактивно забруднених територіях, що виникли внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС. Зрозуміло, що для Країни вранішнього сонця особливої актуальності ці проблеми набули після масштабної аварії на АЕС Фукусіма-1 у березні 2011-го.

Від одноразової волонтерської допомоги пана Коваки окремим постраждалим від радіації українським сім'ям з дітьми до активної співпраці з науковцями в галузях медицини й радіобіології, дружніх стосунків з багатьма вдячними родинами, яким допомогли й далі допомагають зміцнювати здоров'я дітей, – ось результат благородних справ японських добровольців.

Гості із Сайтама починали працювати з трьома родинами із села Бігунь Овруцького району на Житомирщині (11 дорослих і 6 дітей), а згодом, для порівняння, залучили ще вісім сімей переселенців у Коваліні Переяслава-Хмельницького району Київщини (24 дорослих і 23 дитини), які мають проблеми зі здоров'ям. У раціоні цих сімей деякі місцеві продукти, передусім молоко, м'ясо, рибу, замінили екологічно чистими – перевіреними на вміст цезію і стронцію. А ще довелося відмовитися взагалі від споживання лісових грибів як найбільших накопичувачів радіоактивних елементів. Селянам – мешканцям забруднених територій і відносно чистих – видавали також мінеральні добрива. Внесення їх у ґрунт – на городи, пасовища – ефективний засіб проти накопичення небезпечних елементів у продуктах харчування. Цезій і стронцій за молекулярною формою схожі на

Джунічі КОВАКА в офісі фонду в Японії: прапор України тут уже не один рік

калій і натрій, і якщо останні корисних елементів рослині не вистачає в ґрунті, то вона вбирає радіоактивні.

«Нас найбільше цікавить здоров'я дітей, які мешкають на забруднених після атомної аварії територіях і споживають вироблені там же продукти, – розповідає пан Ковака. – Важливо знати, як впливають на організм малі дози радіації елементів із тривалим періодом розпаду і як можна зменшити їхній негативний вплив. Ці знання допоможуть запобігти можливим тяжким наслідкам і зберегти здоров'я дітям і в Україні, і в Японії. Проте ми не хочемо просто прийти й узяти в українців цю інформацію, а прагнемо навзаєм матеріально допомогти хоча б тим сім'ям, які погодилися брати участь у нашому проекті».

На основі експертних висновків і рекомендацій вчених нині здійснюється системний контроль вживання безпечних продуктів харчування учасників медико-соціального проекту. Проведено рекультивацию ґрунтів під випаси худоби, внесено мінеральні добрива на присадибні ділянки мешканців, зокрема в селах Бігунь, Піщаниця, Можари, Радинка, Овсюки, Нові Мартиновичі на Житомирщині, а також у Коваліні, Єрківцях та Стів'ягах, що в Переяслава-Хмельницькому районі, де прийняли переселенців із зони відчуження ЧАЕС.

Позитивні результати, які дає комплекс вжитих заходів, пан Ковака і його однодумці презентували громадськості обох країн, зокрема цьогоріч у Києві – на семінарі для преси з промовистою назвою «Дякуємо тобі, Україно!». А напередодні японці відвідали офіс Національної спілки журналістів України, де зустрілися з Сергієм Томіленком – головою найбільшого творчого об'єднання працівників медійної сфери. Партнерську участь НСЖУ

і Всеукраїнського фонду «Журналістська ініціатива» в інформаційній підтримці семінару та інших заходів з програми культурного обміну організатори проекту високо оцінили. Співпраця громадських об'єднань набула дальшого розвитку: статті «чорнобильської» тематики, написані українськими журналістами, вміщено в спеціалізованому японському журналі, група колег зі столиці й Київщини матиме змогу незабаром відвідати Токіо, префектуру Фукусіма, міста Хіросіма й Нагасакі та підготувати аудіовізуальні твори й публікації про цю країну і про добрі справи, важливі для зміцнення дружби народів, якими опікується команда ентузіастів на чолі з паном Ковакою.

«Було б добре, аби досвід України і Японії, набутий у ліквідації наслідків техногенних катастроф на об'єктах атомної енергетики, досвід мінімізації шкоди від міграції радіонуклідів, дальший розвиток наукових досліджень у цій сфері та практична допомога постраждалим людям не залишалися без уваги урядовців, – вважає секретар НСЖУ Сергій Шевченко. – Державна підтримка такого роду зусиль важлива – це турбота про здоров'я майбутніх поколінь».

Сплічани-журналісти побажали японським колегам ефективної і плідної роботи, втілення задумів, мета яких – допомогти людям зберегти й поліпшити своє здоров'я, зробити життя безпечнішим, а отже – щасливішим. Ці прагнення зрозумілі нам і близькі, бо насправді вони є станом душі. І як велика біда не має кордонів та зближує людей навіть з різних континентів, так не має меж і кордонів справжня добродіяльність.

Людмила МЕХ,
президент ВБФ «Журналістська ініціатива»

Джунічі КОВАКА й активістка фонду Гаруе МАРУТА в офісі НСЖУ (Київ, 2018)

Євген НИЩУК, Василь МАРОЧКО та Олеся СТАСЮК під час презентації «Енциклопедії Голодомору»

«ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ГОЛОДОМОРУ»: ЗАГИНУЛО 7,7 МІЛЬЙОНІВ УКРАЇНЦІВ

12 листопада в Національному музеї «Меморіал жертв Голодомору» професор Василь Марочко презентував широку громадськості «Енциклопедію Голодомору».

Фоліант містить понад тисячу статей про Голодомор 1932–1933 років: архівні дані про тих, хто його організував і тих, хто став його жертвами; уривки з праць світових політиків, науковців, журналістів про події Геноциду-Голоду в Україні. Енциклопедія Голодомору є вагомим доказом для визнання його геноцидом. Автор енциклопедії метою видання назвав необхідність інформувати прийдешні покоління про Голодомор, який став справжньою катастрофою для української нації.

Над «Енциклопедією Голодомору», яка вміщує понад тисячу статей, доктор історичних наук, професор Василь Марочко працював упродовж 30 років. Сам автор називає енциклопедію логічним завершенням попередніх досліджень. Історик підкреслює, що, збираючи інформацію для книги, він опрацював особистий фонд Сталіна, архіви голови Всеукраїнського виконавчого комітету Петровського, Кагановича й інших тогочасних діячів.

Тексти енциклопедії викладені в академічному стилі і мають меморіальну функцію. До кожної статті є посилання на джерела – документи, літературу. У тридцяти тематичних блоках енциклопедії представлені персоналії творців Голодомору, представлено поіменний список жертв Голодомору, праці українських демографів 1930-х років, багато з яких були репресовані владою, бо їхні дані суперечили офіційним цифрам!

За словами генерального директора музею «Меморіал жертв Голодомору» Олеси Стасюк, енциклопедія розкриває основні події та явища, що мали місце напередодні і під час Великого Голоду, хоча і не вичерпує повністю всієї

теми людського горя та страждань, заподіяних українському народові. Автор енциклопедії перераховує прийдешнім поколінням правдиву трагічну історію України того часу.

Міністр культури Євген Нищук під час презентації зазначив, що поява енциклопедії важлива не лише з огляду на те, що незабаром (24 листопада) в Україні вшановуватимуть жертв Голодомору на 85-і роковини – ця праця потрібна для інформування міжнародної спільноти про трагедію українців, яких убивали голодом. А вже за радянських часів страшну правду про Великий Голод не лише замовчували, але за неї і жорстоко переслідували! А нині тема Голодомору, визнання його геноцидом українського народу вийшла нарешті на державний рівень. На сьогодні Голодомор 1932–1933 років визнали геноцидом вже 24 держави світу. Але путінська Росія, яка мала б ушанувати ці жертви – відмовляється це робити і президент РФ Путін заявляє, що «голодомор – не історичний факт»! І до цього часу російські ЗМІ, продовжуючи заперечувати голодомор і його трагічні наслідки й катастрофічну статистику, користуються радянським міфом про цифру в 3,5 мільйони померлих від голоду, а причиною трагедії називають нібито поганий урожай! Нам усім слід не забувати, що жертвами Голодомору стали не лише померлі у 1932–33рр. 7,7 мільйонів українських селян, а й щонайменше ще 10 мільйонів, які отримали фізичні й психологічні травми на все життя!

Видання енциклопедії профінансувало Міністерство культури України. Тираж книги – тисяча примірників, які буде передано в бібліотеки, університети, громадам українців за кордоном. Міністерство культури розглядає зараз можливість перекладу енциклопедії англійською мовою.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

ГОЛОДОМОР 1932–1933 РОКІВ: ВТРАТИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

«Меморіал жертв Голодомору» презентував англomовну версію збірника Міжнародної науково-практичної конференції «Голодомор 1932–1933 років: втрати української нації» у Дипломатичній академії України імені Геннадія Удовенка при МЗС для представників іноземних дипломатичних представництв в Україні та українських дипломатів, з метою поширення інформації про історію Голодомору серед співробітників дипломатичних установ.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Зліва-направо: Наталія ШУЛЬГА, Олеся СТАСЮК та Ніна ЛАПЧИНСЬКА на презентації англomовної версії збірника

Українськомовний збірник матеріалів конференції вийшов друком у 2017 році, а сама конференція була організована Національним музеєм «Меморіал жертв Голодомору» роком раніше на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка, за підтримки Фондації Українського Голодомору-Геноциду (Чикаго, США) й Громадського комітету з ушанування пам'яті жертв Голодомору-Геноциду 1932–1933 років в Україні. Науковий збірник призначений для використання в роботі з поширення за кордоном інформації про геноцид української нації в 1930-х роках. У заході взяли участь заступник директора Дипломатичної академії Наталія Шульга, кандидат історичних наук, генеральний директор Національного музею «Меморіал жертв Голодомору» Олеся Стасюк, головний зберігач фондів цього музею Ніна Лапчинська, запрошені науковці, представники музеїв і громадських організацій та всі, хто вивчає і цікавиться історією Голодомору.

Учасники зустрічі обговорили гостру необхідність продовження досліджень втрат української нації через штучно сплановані голодомори, долучення до вшанування Дня пам'яті жертв голодоморів широкою громадськістю і в Україні, і в усьому світі. А вже ухвалюють рішення щодо визнання Голодомору геноцидом українців ті демократичні держави, парламенти яких усвідомлюють, що це був злочин проти людства. Вони керуються гаслом «історія повинна нас

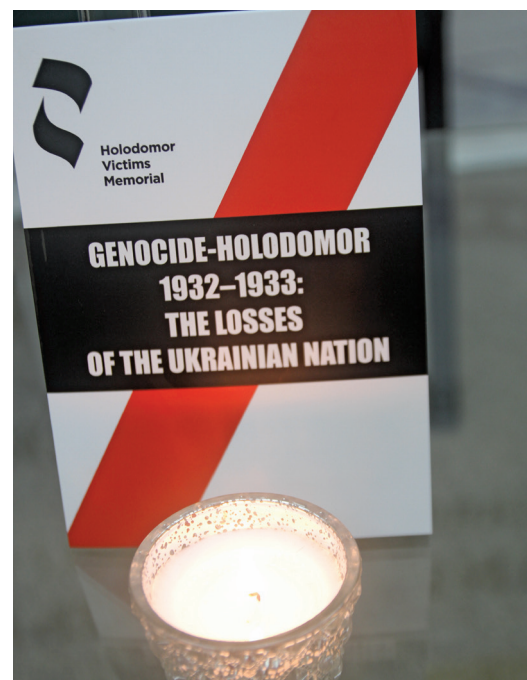
вчити». Останнім часом до них долучаються нові країни, завдяки тому, що відкриваються архіви, доступними стають свідчення про Голодомор... Про нього у світі знали давно завдяки величезній роботі місцевих українських організацій і таких людей, як Джеймс Мейс, інших науковців і журналістів, але не мали точних відомостей про те, що він був штучно організований для нищення українського народу.

Сьогодні у багатьох держав світу ніби «відкрилися очі», бо вони простежують паралелі між подіями сталінських часів у Радянському Союзі та нинішньою путінською агресією. Світ починає дедалі чіткіше усвідомлювати справжню історичну сутність Голодомору, тоталітарну систему Радянського Союзу, Сталіна, а головне – те, що нині політика московського терору продовжується президентом Путіним.

Паралелі між Голодомором, організованим Сталіним, і нинішньою агресією путінської Росії сприяють міжнародному визнанню Великого голоду геноцидом українців. Це допомагає аргументувати й пояснювати нинішні події, пов'язуючи їх із минулим штучно організованим голодом, адже Росія тодішня і Росія нинішня залишаються агресорами, система дій яких із плином часу не змінилася. Росія завжди хотіла і, розв'язавши нинішню гібридну війну, знову хоче мати контроль над Україною і українцями.

Водночас, робота над усвідомленням державами світу справжньої сутності штучного голоду в Україні у 1932–1933 роках ще далека від завершення. Потрібно постійно працювати з парламентами, урядовими структурами та громадськими організаціями в усіх державах світу, бо багато залежить від просвітництва, наведення беззаперечних доказів. І презентація наукового збірника, яка відбулася в рамках відзначення 85-х роковин Голодомору-геноциду, теж є важливою частиною благородної місії відновлення пам'яті про мільйони безневинних жертв спланованого тоталітарним комуністичним режимом масового знищення українства на землі.

P.S. 85 днів триває Міжнародна акція «Запали свічку пам'яті» до відзначення 85-х роковин Голодомору 1932–1933 років в Україні. Свічку запалюють щодня в різних частинах світу, об'єднуючи українців і друзів України задля пам'яті про невинні жертви політики геноциду, здійсненої сталінським режимом.

ФЕДЕРАТИВНА ГРАМОТА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО: ВНУТРІШНІ ТА ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ ЇЇ ПРОГОЛОШЕННЯ

Без вивчення досвіду минулого ми не можемо впевнено дивитись і рухатись у майбутнє. Ці слова дедалі частіше читаємо в різних публікаціях, чуємо у виступах істориків, політиків, громадських діячів.

Та чи насправді ми цілком і відповідально усвідомили актуальність звучання цих слів? Адже сьогодні, коли українська державність укотре проходить іспит на міцність і право увійти на рівних до кола розвинених країн світу, це питання набуває особливої актуальності. Історія має властивість повторюватися, а деякі її події – перегукуватися в часі. Цього року виповнилося 100 років від проголошення Української Держави на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським. Створений ним Гетьманат нині привертає увагу, адже ті проблеми, які постали перед гетьманом, певною мірою актуальні і тепер. Це стосується рівня національної свідомості, функціонування державних органів влади, реформування економіки, створення умов для зміцнення позицій середнього класу – головної опори держави, складних питань зовнішньої політики, а головне – наявності чіткої об'єднаної ідеї.

З погляду українського державотворення, період існування Другого Гетьманату був найбільш плідним за весь період Української революції 1917–1921 рр. Це був час конструктивного державного будівництва, коли шанс увійти до кола цивілізованих європейських країн був цілком реальним.

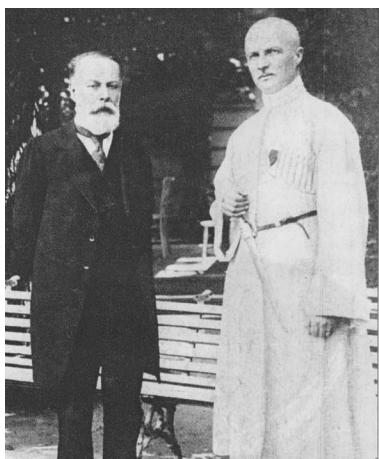
Прийшовши до влади в період хаосу, розрухи, внутрішньої та зовнішньої нестабільності, П. Скоропадський зробив усе можливе для створення і функціонування дієздатної держави. Зміни, що відбулися за Гетьманату лише за сім з половиною місяців, і досі вражають. Не торкаючись усіх здобутків того періоду, особливо на культурно-освітній ниві, зауважимо: за надзвичайно короткий термін був створений бюджет України, важливі кроки зроблені в напрямі подолання інфляції, про що свідчить зокрема встановлення твердих державних цін на зернові культури й продукти з них, а також на худобу й м'ясні продукти. Наприкінці існування Українська Держава була вже забезпечена грошовою масою у понад 4 млрд в закордонній валюті.

Що ж це був за феномен? Адже ми будемо сучасну незалежну Україну вже 27 років, а проблем не поменшало. У цьому сенсі чи не варто ще раз згадати гетьманську державу П. Скоропадського й зробити більш ретельний аналіз того, що було в ній позитивного й ко-

Уряд

рисного для суспільства? І не просто процитувати в черговий раз «Спомини» гетьмана, а зрозуміти зрештою, що державу мають будувати не лише патріотично налаштовані громадяни, а водночас і висококваліфіковані фахівці своєї справи. «Україна – це нелегка справа. Здобути Українську Державу – то ще не значить її збудувати. Нам не лише націоналізм потрібен, але перш за все конструктивне держав-

Скоропадський і Федір Лизогуб

ництво, щоб не загубити того, що націоналізм збудує». Цю промову виголосив свого часу перед українською громадськістю в Канаді гетьман Данило. Але його слова, поза сумнівом, відбивають позицію й устремління самого гетьмана. Саме так думав він у 1918 р., коли приступав до будівництва Української Держави, розуміючи, що тільки спільними зусиллями всіх конструктивних сил на теренах України можна досягнути цієї мети.

На цьому шляху гетьман, на жаль, не зустрів підтримки з боку соціалістичних лідерів, адже його погляди не вписувалися в соціалістичні догми опонентів та їхню схему «революційної» перебудови суспільства. Протигетьманське повстання й падіння Української Держави призвели до трагічних наслідків у подальшій українській історії. Влучно сказав свого часу з

цього приводу митрополит УАПЦ Василь Липківський: «Вони (соціалісти – Т.Р.) лукавством і неправдою підняли несвідомих на бунт, зруйнували молоду державу, ніби через те, що вона була буржуазна, а своєї, бідняцької, на руїнах буржуазної не збудували. І змушені були тікати до чужої буржуазної, не в гості, а живот спасає».

П. Скоропадський і створений ним Гетьманат на тривалій час стали об'єктом несправедливої критики, упереджених політичних оцінок і фальсифікацій.

Серед багатьох закидів (нелегітимність приходу до влади, реставрація поміщицького режиму, «карні експедиції», заборона проведення Національного конгресу), що адресували П. Скоропадському його політичні противники, чи не на першому місці було проголошення федерації з небільшовицькою Росією. Опоненти Гетьманату, насамперед лідери УНР, вважали цей акт національною зрадою, закономірним і очікуваним кроком політики П. Скоропадського, як наслідок його нібито проросійської орієнтації. Прихильники Гетьманату, навпаки, стверджували, що федерація була проголошена під тиском обставин і П. Скоропадський був змушений вдатися до цього кроку, зважаючи на небезпеку, що нависла над Україною. Серед вагомих факторів, що зумовили появу «Грамоти», причинники Гетьманату називали також відсутність національної єдності, зокрема компромісу між лівими та правими українськими силами. Так чи інакше, але Федеративна Грамота 14 листопада 1918 р. була сприйнята як грім серед ясного неба і для багатьох означала кінець існування Української Держави. Вона перекреслювала в очах опозиціонерів не лише ідею української державності, а й весь сенс зусиль, спрямованих П. Скоропадським на її утвердження. Але різка зміна курсу явно суперечила попередній політиці. Ціла низка документів свідчить, що до урядової кризи 17 жовтня 1918 р.

питання про федерацію не стояло. Неможливість такої федерації гетьман неодноразово підкреслював у своїх численних промовах і зверненнях до народу. У вересні 1918 р. під час розмови з І. Коростовцем (представник гетьмана на переговорах з Антантою у Яссах) він ще раз наголосив на тому, що його мета – створення окремої держави і що «ані союз, ані федерація з Москвою неможливі». Саме в цьому вбачала історичну місію П. Скоропадського хліборобська Україна, надавши йому кредит довіри 29 квітня 1918 р. Надії на гетьмана покладало в цьому питанні і духовенство. Віддзеркалюючи настрої щодо утвердження

української державності, учасники Всеукраїнського православно-го Собору у зверненні до П. Скоропадського писали: «Ми віримо, що Ви дасте Українській Державі ту міцність і незалежність, якої разом з Вами щиро бажають всі правдиві українці».

Далі буде

Тетяна РАЛДУГІНА,
історик, заслужений працівник культури
Матеріал підготовлено за підтримки
Українського культурного фонду.

УКФ

Позиція Українського
культурного фонду
може не збігатися з
думкою автора.

ПРОЕКТ «ОСТАННІЙ ГЕТЬМАН. НЕЗАВЕРШЕНА ПОДОРОЖ...»

Унікальність проекту «Останній Гетьман. Незавершена подорож...» полягає як в його актуальності з огляду на значущість для України теми і постаті, на яких будуть зосереджені проєктні заходи, так і мультимедійності його концепції: від роботи над матеріалами для документального фільму та завершення підготовчого етапу включно з завершеним сценарієм і трейлером майбутнього фільму до національного видавничого та виставкового проєктів, популяризації культурної спадщини і візуального мистецтва та використання сучасних медіа-інструментів для інформаційної підтримки і просування результатів проєкту.

Проєктом передбачено написання сценарію та створення трейлера однойменного майбутнього документального фільму, присвяченого «німецькому» періоду життя і діяльності творця Української Держави Павла Скоропадського та його перерваний подорожі як до родини, що чекала на нього в Оберсторфі (Баварія), так і в цілому – в Україні. А також разом з партнерами проєкту буде видано спеціаль-

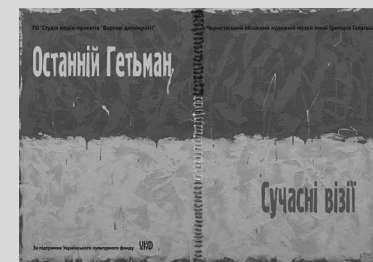
ний випуск двомовного українсько-німецького числа журналу «Українська культура» і реалізовано художній виставковий проєкт «Останній Гетьман: сучасні візії»: колекція портретів нащадків Павла Скоропадського з Галаганівської колекції Чернігівського художнього музею буде доповнена роботами сучасних українських художників (алюзії на тему непересічної долі останнього Гетьмана України) створених під час реалізації основного проєкту.

Залучення до проєкту сучасних українських художників стимулюватиме підтримку мистецьких дебютів і творчої праці діячів культури і мистецтва, зокрема молодих митців, а партнерство з Чернігівським обласним художнім музеєм, основу якого складає унікальна колекція Галаганів, репрезентована творами західноєвропейського та вітчизняного мистецтва ХУП–ХІХ століть і, зокрема, портретами представників восьми поколінь цього знаного козацько-старшинського роду та їх відомих родичів – Скоропадських, Розумовських, Дараганів, Маркевичів, Ламсдорфів, – сприятиме збереженню, актуалізації і популяризації національного культурного надбання.

ГО «Студія медіа-проєктів
«Вартові демократії»
Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана
мають честь запросити Вас
29 листопада 2018 року
на відкриття виставки

Останній Гетьман Сучасні візії

Будемо раді бачити Вас о 15-00
за адресою: вулиця Музейна, 6,
м. Чернігів

Захід відбувається в рамках проєкту «Останній Гетьман. Незавершена подорож»

ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РУМУНІЇ

У Бухаресті відбулася Міжнародна наукова конференція «Україні Румунії: історія, сучасність та перспективи». Зорганізував подію Союз українців Румунії, який очолює Микола Мирослав Петрецький, депутат румунського Парламенту, який особисто посприяв, щоб у Румунії святкували День української мови на державному рівні. Присутніх заповнили, що віднині так буде щороку 9 листопада, як і в Україні.

На захід з'їхалися не лише місцеві румуни українського походження, а й українці з України, ті, хто тісно і не один рік співпрацює в культурній сфері з СУРом.

Це були плідні три дні взаємопізнання одне одного, роботи в секціях літератури, етнографії та комунікації. Порушувалися теми: «Формули мовленнєвого етикету в епістолярному дискурсі (на матеріалі письменницького епістолярію Буковини)»; «Створення інтерактивної мапи діалектів як один зі способів збереження мовної та культурної спадщини України та Румунії»; «Українсько-румунські відносини на сторінках вітчизняних періодичних видань 2014–2018 рр.» та інші. Мовні, етнографічні та комунікативні зв'язки розглядалися у виступах науковців, журналістів і письменників у контексті взаємопроникнення України і Румунії не тільки як держав-сусідок, а й у культурно-цивілізаційному поступі, що не дає згаснути національним традиціям, звичаям і... мовам.

Румунські студенти, які вивчають українську мову, представили глядачам виставу «Сватання на Гончарівці». Зворушливе театралізоване прочитання твору Григорія Квітки-Основ'яненка українською в Бухаресті (з румунською пом'якшеною вимовою) зірвало шквал аплодисментів. Вдячні делегати конференції були в захваті і від концерту переможців Національного конкурсу «Молоді українські таланти». Всі підспівували і навіть підтанцювали виконав-

цям з Одеси, Вінниці, Києва, Кропивницького, Запоріжжя, Житомира, Дніпра і, звісно, Чернівців, які найближче до Румунії. Чернівці представляла подружня пара співочих викладачів університету – він має і румунське коріння, вона ж українка. Залюбки співали не тільки українських пісень, а й румунських, яким підспівували присутні місцеві. До Бухареста команду співочої молоді привіз український композитор-пісняр, народний артист України Мар'ян Гаденко. Свято вдалося на славу!

А всіх згуртував у Бухаресті заступник голови СУРу, письменник і громадський діяч Михайло Трайста зі своєю командою помічників.

Третього дня Конференції презентували книжки, видані коштом СУРу. Треба сказати, що СУР має добру фінансову підтримку держави Румунія. Тому має змогу друкувати румунською і українською не тільки сучасних румунських письменників, а й перевидати румунською українських класиків – на кшталт Михайла Коцюбинського. Авторам менше надавали слова, більше говорили про видані твори редактори і літературні критики, як і має бути в літературному процесі будь-якої країни.

Зі слів Михайла Трайсти, у Бухаресті надруковані переклади творів Жадана, Андруховича, Забужко, Даниленка, Хомича, Гургули та інших. В Україні з таким обміном літературою гірше, оскільки немає державного фінансування. Натомість Михайло Трайста постав в Україні аж трьома окремими книжками: «Коронарадська честь» (Львів, «Тіса»), «Незнайомка у фіалковій сукні» (Київ, ЛА «Друге дихання») та «Життя між коханням і смертю» (Львів, «Тіса»). Це твори про життя українців у Мараморощині – історичній етнічній території українців у закарпатській Румунії. На жаль, інші румунські письменники з українським корінням в Україні друкувалися тільки окремими творами в альманахах і літературних журналах.

Наталія КУЛІШ
Фото автора

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИЖКОВОЇ КОЛЕКЦІЇ

Нещодавно у відділі літератури з мистецтва Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки відбулася презентація книжкової колекції талановитого мистецького подружжя Віри та Дмитра Стецьків «Які минають люди неповторні!...»

На заході були присутні: Марія Іллівна – сестра Віри Стецько, Людмила Богомол – племінниця Віри Іллівни, Володимир Орищак – племінник Дмитра Григоровича, Оксана Децик багаторічний друг сім'ї, (начальник відділу роботи з молоддю і зв'язків із громадськістю, старший викладач ТНТУ ім. І. Пулюя), Петро Мороз – художник, двоюрідний племінник Дмитра Григоровича, Ігор Дуда – директор Тернопільського обласного художнього музею, та Степан Костюк – директор Тернопільського обласного краєзнавчого музею.

Людмила Богомол передала в дар бібліотеці 770 примірників документів, що їх подружжя збирало впродовж усього життя. В основі колекції – рідкісні цінні мистецькі альбоми живопису, графіки, скульптури, архітектури, декоративно-ужиткового мистецтва та мистецька періодика (журнали «Музейний провулок», «Артанія»).

Тематика літератури, представленої в колекції, надзвичайно різнобарвна: від художньої до історичної, філософської. Найбільшу частину колекції складає література з мистецтва.

Безумовно, колекція Віри та Дмитра Стецьків стане гордістю бібліотеки, окрасою нашого фонду.

Переконані, що всі передані видання матимуть підвищений попит серед користувачів нашої обласної універсальної наукової бібліотеки.

Під час заходу наша книгозбірня отримала також цінний дарунок від Володимира Орищака – унікальний альбом «Дмитро Стецько. Живопис» (автор В. Стецько) (К., 2017).

Перегляд колекції Віри та Дмитра Стецьків

Напередодні презентації Марія Іллівна Стадійчук – сестра Віри Іллівни Стецько – написала вірш, який присвятила дорогим її серцю людям – Вірі та Дмитру Стецькам.

*Де віднайти такі вагомії слова,
Щоб про цю пару незвичайну
сказати?*

*Цікаве прожили вони життя,
Земним його так просто не
назвати.*

*Віра для Нього стала Музою,
Коханою, дружиною, подругою,
Натхненням у житті, Джо-
кондою,*

*Моною Лізою і Примадонною.
Привітна, лагідна, поважна,
Така проста, водночас – недо-
сяжна,*

*Завжди усміхнена, вразлива,
Дотепна, мудра і вродлива.
Дмитро для дружини був по-
радником,*

*Наставником і розрадником.
І по життю йшли удвох,
Долаючи немало перешкод.*

*Як тяжко, що їх вже немає з
нами,
Та згадка про них не згасне віка-
ми.*

*У пам'яті нашій будуть жити
завжди,
Як символ нескореності і добро-
ти.*

Творче подружжя було відоме не лише в Тернополі. Роботи

живописця, скульптора і графіка Дмитра Григоровича знали та цінували у багатьох містах України і за кордоном. До речі, у рідному місті він мав тільки одну персональну виставку. Натомість виставлявся у столиці та інших великих містах, де завжди мав успіх. Митець багато робіт присвятив тому, що йому найбільше боліло – історії України. Часто на полотні зображував кохану дружину – Віру. Саме вона була першим його критиком, завжди підтримувала його творчість, організовувала виставки.

Упродовж майже 40 років подружжя Стецьків разом крокувало по життю.

Обоє для Тернополя та України загалом стали легендарними культурно-мистецькими посталями.

Віра Іллівна багато років працювала в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, де досліджувала культуру нашого краю та відкривала широкому загалові невідомі імена. А справою її життя стало дослідження творчості скульптора XVIII століття Іоана-Георга Пінзеля.

Завдяки Вірі Іллівні, твори геніального Майстра виставляли для огляду у паризькому Луврі. Там під час виставки Віра Стецько презентувала одну зі своїх мрій: художній альбом-каталог «Таїна Пінзеля».

Віра Стецько пішла з життя у серпні 2016-го, а за кілька місяців, у січні 2017-го, помер Дмитро Стецько.

28 серпня 2017 року, в пам'ять про творче подружжя, на Алеї зірок, що на вулиці Гетьмана Сагайдачного в Тернополі, встановлено Зірку Віри і Дмитра Стецьків.

Світлана ОСУХОВСЬКА,
завідувачка відділу літератури з
мистецтва Тернопільської обласної
універсальної наукової бібліотеки

Дмитро ЧОБИТ

НАСЛІДКИ СУТИЧКИ
23 ЛЮТОГО 1944 РОКУ

Не може бути жодного сумніву у тому, що збройний опір розвідувальному патрулеві німецьких збройних сил, вчинений у Гуті Пеняцькій 23 лютого 1944 року, матиме тяжкі наслідки для села та його мешканців. Гітлерівський режим жорстоко карав усіх, хто порушував встановлений порядок, зберігав зброю і навіть за те, що не повідомляв органам німецької окупаційної влади про партизанів, не кажучи про збройний опір проти його військ.

У роки німецько-фашистської окупації місцеві мешканці своїм життям відповідали за терористичні акти проти гітлерівців, диверсії на автомобільних шляхах та залізницях, підриви мостів, пошкодження телефонних ліній та інші випадки демонстрації спротиву гітлерівському режиму. Найпоширенішою відплатною акцією застрашення стали розстріли заручників. Прикладів цього є велика кількість, узяти хоча б розстріл кількох тисяч заручників у Рівному та Львові за терористичні вбивства, скоєні розвідником Н. Кузнецовим із загону спеціального призначення НКВД «Победітелі», того самого, головорізи якого на чолі з Б. Крутіковим влаштували у Гуті Пеняцькій свою базу.

Напередодні трагедії Гуті Пеняцької 2 січня 1944 року в селі Бовдури (10 км на північ від Бродів) стався такий випадок. Повз село проїжджала німецька колона, і хтось її обстріляв. У відповідь німці розвернулися у бойовий стрій і пішли на сусіднє село, стріляючи з усіх видів зброї. Тоді було вбито 38 селян – українців і поляків, поранено 49, у вогні згоріли десятки будинків і господарських споруд. (Першина Т. С. Фашистський геноцид на Україні. 1941–1944. – К.: Наук. Думка, 1985. – С. 67).

Стає зрозуміло, що німецький окупаційний режим не міг миритися з численними фактами терору і диверсій, що здійснювалися в навколишній місцевості радянськими партизанами, які у січні-лютому 1944 року базувалися в глухому лісовому селі Гута Пеняцька.

Ще в грудні 1943 року в усіх населених пунктах Галичини вивісили «Попередження», у яких було написано: «Ще раз нагадуємо про те, що на підставі розпорядження від 22.10.1943 року про охорону німецького порядку карається смертю кожний, хто допомагає партизанам, парашутистам, членам підпільної організації і взагалі кожний, хто руйнує німецький порядок, перешкоджає йому, або не доносить про ці злочини влади». Попередження підписав командувач СС і поліції дистрикту Галичина. (Боротьба трудящих Львівщини проти німецько-фашистських загартників 1941–1944 рр. Збірник документів та матеріалів. – Львів: Вільна Україна, 1949. – С. 58).

НАПЕРЕДОДНІ ЗНИЩЕННЯ
ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

Як бачимо, відповідно до німецьких окупаційних порядків, смертна кара застосовувалася за значно менші порушення, аніж збройний опір та вбивства солдатів німецьких збройних сил та проявлений до них садизм. Село, яке давало прихисток радянським партизанам, населення якого чинило ще й збройний опір, знищувалося повністю. Станом на лютий 1944 року в Україні німецькі окупанти та їхні союзники угорці спалили і стерли з лиця землі понад 250 населених пунктів, а мешканців знищили. Цілоком зрозуміло, що після 23 лютого 1944 року подібна доля очікувала і на Гуту Пеняцьку. Дамоклів меч над нею вже було занесено, питання було лише в одному – коли він опуститься. Такий розвиток подій передбачали і в Гуті Пеняцькій, тому багато селян її залишили і перебралися до сусідніх сіл, передусім, туди відправляли дітей і жінок. Гута Пеняцька завмерла в очікуванні біди, але ніхто й гадки не мав про її можливі масштаби.

Нагадаю, що бойова сутичка в Гуті Пеняцькій бійців 6-ої роти 2-го батальйону 4-го галицького добровольчого полку СС відбулась у вівторок 23 лютого по обіді. До вечора вояки мусили вернутися саньми форшпану на місце свого постю у Підкамені. Вони привезли із собою поранених (за одними даними – 8, за іншими – 12) і по телефону повідомили в Броди про подію та вимушене залишення ними двох бійців на полі бою; їхня доля була невідома, ніхто не знав, чи вони вбиті, чи поранені – то були Олекса Бобак і Роман Андрійчук. 24 лютого помер важко поранений під час бою у Гуті Пеняцькій солдат Юрій Ганусяк.

Безумовно, події мали надзвичайний характер, і про них доповіли командувачу СС і поліції дистрикту Галичина та губернатору, генералу Отто Вехтеру. Очевидно, саме вони й прийняли рі-

шення про організацію каральної акції супроти Гуті Пеняцької.

Відомо, що захоплення Гуті Пеняцької німецьким військом сталося в понеділок 28 лютого вдосвіта, село знищили в ніч з 28-го на 29-е. Отже, підготовка до каральної акції відбулася впродовж 24–27 лютого 1944 року. Ми не знаємо деталей цієї підготовки, але з уже наявних фактів можемо відтворити загальну картину перебігу подій.

Передусім зазначимо, що, коли б німецьке командування захотіло використати проти Гуті Пеняцької лише частини 4-го галицького добровольчого полку СС, то воно б це зробило гарячими слідами – вже 24 або 25 лютого, однак такого не сталося. Чому? Тому, що полк було розміщено на величезному просторі від Сокаля до Збаража. Найближчі дві його роти стояли у Підкамені (6-а) і Берліні (5-а), у Золочеві перебував штаб полку на чолі з полковником Зігфрідом Бінцем. Це двісті-триста вояків. У Гуті Пеняцькій станом на 22 лютого 1944 року перебувало понад 600 озброєних радянських партизанів, утікачів-поліцаїв та аквіців. Інформацію про таке гітлерівці мусили мати. Кидати триста солдатів проти переважаючої кількості партизанів було безглуздо, до того ж усі стрільці галицького добровольчого полку СС не були досвідченими і не мали бойового досвіду. Але найголовніше полягало в іншому – як ми вже показали вище, німці використовували вояків галицького добровольчого полку лише поротно і лише в складі німецьких батальйонів. Полк ніде не брав участі в боях як самостійна бойова одиниця.

Усе свідчить про ретельну підготовку німецького командування до каральної акції проти Гуті Пеняцької із залученням регулярного війська. На таке вказують і старожити сіл Голубиця та Жарків. За кілька днів до знищення Гуті Пеняцької над нею щодня кружляв німецький двоплатовий

літак. Звісно, то була повітряна розвідка. З цією метою німці мусили задіяти й інші свої силові структури: СД (службу безпеки СС), гестапо (таємну поліцію), жандармерію, поліцію тощо.

Ми тепер зі спогадів Б. Крутікова знаємо, що 22 лютого 1944 року в Гуті Пеняцькій перебували понад 500 радянських партизанів та озброєних утікачів польської поліції з Бродів, Сидинівки і Золочева; також у селі перебувала місцева лоївка АК у кількості не менше 100 осіб; разом понад 600 озброєних бійців. Цю інформацію мусила мати й німецька окупаційна адміністрація. До того ж, тоді радянські партизани зупинялися і в сусідній Гуті Верхобузській. За даними УПА, 22 лютого через Пеняки пройшов партизанський загін, чисельністю до 700 осіб. Уся ця інформація не могла залишитися без уваги німців. Навіть для того, аби здобути село, яке обороняють 600 озброєних вояків, сили тих, що атакують, мусять бути, як мінімум, удвічі більшими; бо захищатися кулеметним і рушничним вогнем із задалегідь підготовлених місць значно легше, аніж атакувати їх у відкритому полі, без технічної підтримки танків чи бронетранспортерів.

Використати воєнну техніку проти Гуті Пеняцької німці не могли з банальної причини: у 20-х числах лютого 1944 року випали великі сніги, дороги страшенно замело і вкрило сніговими кучугурами у кілька метрів висотою. Жодна техніка на той час таку сильно засніжену місцевість подолати не могла.

Про дуже великі сніги у 20-х числах лютого 1944 року згадують старожити українських сіл Жарків (П. Коць), Пеняки (П. Матвіїв) та інші. Про подібне не раз розповідав і поляк Сулімір Станіслав Жук, який через глибокий сніг витратив цілий світловий день 2 березня 1944 року на мандрівку з родинного дому в Гутиську Брідському до віддаленої від нього на 8 км Гуті Пеняцької. Єдиним видом транспорту, який міг пройти через сніги, були запряжені кіньми сані. Ось чому німці в Гуті Пеняцькій використали звичайні сільські сані, а не бойову техніку.

Зі спогадів П. Коця, П. Матвіїва, О. Куць та інших видно, що німці для перевезення своїх військ до Гуті Пеняцької використали селянські сані з усієї Брідщини, то був так званий форшпан.

У роки окупації німці встановили для власників коней повинність, яка називалася форшпан. Кожен власник мав відробити своїми кіньми, возом чи саньми визначену кількість днів на мі-

сяць. Цей форшпан і використали німці при організації каральної акції проти Гуті Пеняцької. Причому власники коней ніколи не знали кінцевої мети поїздки – їм указували лише годину і місце збору. Кожен фурман мусив мати достатньо сіна і зерна для коней та харчів для себе.

Як згадував Петро Коць, за кілька днів до каральної акції в Гуті Пеняцькій до їхнього села прибула група німців у воєнних мундирах з білими комбінезонами, їх було дев'ятеро. Як стверджує П. Коць: «У Гуті Пеняцькій всіх німців побили, але один втік і про все розповів». (Спогади Петра Коця // КіЖ. – 2018. – 19 жовтн. – С. 5).

Мабуть, подібні розвідувальні групи німці посилали до Гуті Пеняцької не лише з Жаркова, а й з боку інших сіл: Пеняків, Верхобужа, Гутиська Пеняцького, Майдану.

І літак, і розвідувальні групи свідчать про те, що гітлерівці доволі ретельно готувалися до експедиції проти Гуті Пеняцької.

Про те, чи перебували радянські партизани в Гуті Пеняцькій у період від 23 до 28 лютого, інформація є двоякою. За одними даними, партизани залишили це село ввечері 22 лютого 1944 року, то був батальйон ім. Чкалова на чолі з Б. Кореневським, і за ним нібито відбула й група Б. Крутікова. За іншими відомостями, зокрема за словами Д. Медведєва і самого Б. Крутікова, їхні партизани залишили Гуту Пеняцьку напередодні її знищення.

КЕРІВНИКИ РАДЯНСЬКИХ
ПАРТИЗАНІВ ПРО
ЗНИЩЕННЯ ГУТИ
ПЕНЯЦЬКОЇ

Для виявлення справжніх обставин справи щодо загибелі Гуті Пеняцької дуже важливими є свідчення полковника НКВД Д. Медведєва, написані у 1944-му та вперше опубліковані у книжці «Сильні духом» ще в 1951 році (автор помер у 1954 році), тобто гарячими слідами і ще без впливу наступної радянської кон'юнктури, а також документ під назвою «Звіт про бойову діяльність 9-го батальйону ім. В. Чкалова першої партизанської дивізії ім. Щорса», що тепер зберігається у колекції Українського штабу партизанського руху Центрального архіву громадських об'єднань України в Києві. Наведемо обидва фрагменти, які стосуються обставин загибелі Гуті Пеняцької.

У книжці «Сильні духом» Д. Медведєв пише: «Двадцять дев'ятого лютого загін, який склався з українців, росіян і поляків (малася на увазі формація лейтенанта НКВД Б. Крутікова – Д.Ч.), залишив Гуту Пеняцьку. А через три дні село оточили гітлерівці. Вони підпалили його з усіх сторін, спалили до тла всі хати й перебили все населення, за винятком сімнадцяти чоловік, які дивом залишилися живими.

Продовження. Початок на стор. 7

Вони і знайшли Крутікова і розповіли йому про цю нечувану звірячу розправу». (Медведев Д. Сильные духом. – К., 1981. – С. 459). Д. Медведев припустився помилки в даті знищення Гуті Пеняцької, але її обставини передав точно.

Зі слів чудово обізнаного Д. Медведева добре видно, що Гуту Пеняцьку «оточили», «хати спалили», а «все населення перебили» гітлерівці. Якби у цій, справді звірячій, розправі брали участь загони УПА, як то тепер подають у Польщі, то Д. Медведев і радянська пропаганда це неодмінно використали б.

Про знищення Гуті Пеняцької німцями йдеться й у звіті про бойову діяльність партизанського загону ім. Чкалова зі з'єднання генерала Малікова. У ньому записано, що під час рейду тилами ворога батальйон створив два партизанські загони. Перший у селі Паликорови, а другий у Гуті Пеняцькій чисельністю 60 осіб на чолі з Войцехівським. «Останній загін у березні 1944 року розгромлений німцями. 20 осіб на чолі з Войцехівським повзрячому знищені німцями в селі Гута Пеняцька». (ЦДАГОУ, ф. 67, оп. 1, сп. 103, арк. 8).

Батальйон ім. Чкалова перебував у Гуті Пеняцькій 21–22 лютого 1944 року, його керівництво добре знало ситуацію і, пишучи звіт про бойову діяльність, муслило мати достатньо доказів того, що і Гуту Пеняцьку, і загін Войцехівського знищили німці. До того ж, звіт складали у червні 1944 року, а використовували при цьому всю наявну інформацію. Окрім цього, командир батальйону Б. Д. Кореневський, комісар П. С. Лозовик і начальник штабу О. А. Мартинов, які підписали звіт, муслили провести власне розслідування, оскільки вважали загін Войцехівського складовою частиною батальйону ім. Чкалова. Таке розслідування і дало підставу записати у звіті, що загін К. Войцехівського розгромили німці та по-звірячому знищили Гуту Пеняцьку.

Звіт про бойову діяльність 9-го батальйону ім. Чкалова партизанської дивізії ім. Щорса писали теж добре обізнані люди практично відразу ж після подій і чітко вказали на німців як на винуватців трагедії. Про жодну дивізію СС «Галичина» чи загони УПА там не йшлося, бо такого не було. Подібні звинувачення українських націоналістів та німецьких воєнних формувань з числа українців з'явилися значно пізніше – у розпал ідеологічної боротьби радянських комуністів зі своїми заклятими ворогами – українськими націоналістами у 70–80-х роках ХХ ст.

Свідчення з березня 1944 року залишив розвідник Червоної армії Матвій Григорович Перлін. Лист М. Г. Перлина підготував до друку відомий радянський письменник єврейського походження Ілля Еренбург. Наведемо і з нього

НАПЕРЕДОДНІ ЗНИЩЕННЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

Борис Крутіков

фрагмент, що стосується Гуті Пеняцької.

«В Пеняцьких лісах були два села. Одне за чотири кілометри від іншого. У селі Гута Пеняцька було 120 дворів, тепер не залишилося жодного. У цьому селі жило 380 поляків і євреїв – їх немає серед живих: 22–23 лютого село оточили німці, облили хати й хліви бензином і спалили село разом з населенням». (Черная книга о злодейском повсеместном убийстве евреев немецко-фашистскими захватчиками // Сост. под ред. В. Гроссмана, И. Эренбурга. – К.: Обериг, 1991. – С. 146).

Свідчення радянського військового розвідника М. Г. Перлина лише підтверджують слова Д. Медведева і керівників 9-го батальйону ім. Чкалова партизанської дивізії ім. Щорса про те, що Гуту Пеняцьку знищило німецьке військо. Про це тоді знали мешканці всіх сусідніх сіл, від яких М. Г. Перлін здобув цю інформацію.

Знало про обставини і причини знищення гітлерівцями Гуті Пеняцької і польське підпілля. То видно зі вказівок керівництва АК своїм бойкам не надавати прихистку радянським партизанам, бо їхня присутність може бути використана німцями для знищення польської самооборони. Ці вказівки надійшли після подій у Гуті Пеняцькій. (Сергійчук В. Трагедія Волині. – К., 2003. – С. 67).

У багатьох свідченнях поляків, яким вдалося врятуватися під час знищення Гуті Пеняцької, та спогадах українців із сусідніх сіл йдеться про «німецьке військо», «німців», «німецьких офіцерів», «німецьких солдатів», наводяться їхні окремі вислови, які прямо вказують саме на німців як організаторів та виконавців воєнного злочину. Про ці випадки ми розкажемо докладніше при описі подій 28 лютого 1944 року – дня загибелі Гуті Пеняцької.

Слід зазначити, що польські очевидці, які в 1989–1992 роках давали свідчення Комісії з розслідування злочинів проти польського народу, називають нападниками на Гуту Пеняцьку німецьких солдатів, які говорили польською мовою зі сілезьким акцентом, і вояків дивізії СС «Галичина» та УПА й навіть селян із навколишніх сіл, які в день погрому Гуті Пеняцької прибули туди «з ножами і сокирами». Зазначені покази ми не залишимо поза увагою і теж розглянемо їх докладно та внесемо ясність у ці питання.

ПРОВОКАЦІЯ НКВД ЯК ГОЛОВНА ПРИЧИНА ЗНИЩЕННЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

У вищенаведеному фрагменті про знищення Гуті Пеняцької з книжки Д. Медведева «Сильні духом» привертає увагу ще одна суттєва деталь. Виявляється, 17 осіб, яким вдалося врятуватися, «знайшли Крутікова і розповіли йому про цю нечувану звірячу розправу». Виходить, загін Б. Крутікова, залишивши Гуту Пеняцьку, перебував від неї неподалік і його легко розшукали вцілілі втікачі. Цей факт чітко вказує на те, що НКВД і радянські партизани впродовж вересня 1943 – лютого 1944 року використовували Гуту Пеняцьку, створили тут свою постійну базу, але залишили її напередодні каральної акції гітлерівців. Тобто, радянські партизани кинули польське село напризволяще і не мали жодного наміру захищати його мешканців. То беззаперечний факт. Але є ще й інші, які вказують на свідому провокацію НКВД з метою знищення найбільшої на Львівщині бази АК руками гітлерівців.

Подібне генерал-терорист НКВД Павло Судоплатов та його підпочіні, зокрема полковник Д. Медведев і лейтенант Б. Крутіков, вчинили влітку 1943 року у польському селі Бобрівська Рудня біля Березного на Рівненщині. То була теж одна з найбільших баз АК, яку активно використовувало НКВД за домовленістю з польським емігрантським урядом у Лондоні. Ця важлива історія заслуговує більш ґрунтовного дослідження та висвітлення, але тут ми наведемо лише кілька фактів, які майже один до одного повторюються і в Гуті Пеняцькій.

Факт перший. Бобрівська Рудня мала таку саму систему оборони, як і Гута Пеняцька: довкола колючий дріт, окопи, замасковані кулеметні гнізда, рапи на дорогах і вартові з числа енкаведистів і місцевих поляків, що стояли разом на стійках по всьому периметру. Ось слова Д. Медведе-

ва: «Село Бобрівську Рудню ми називали своєю «столицею». Тут був центр нашого відділу. А кругом по великих селах були наші «маяки» (тобто розвідувальні пункти). Наша «столиця» добре охоронялася. Кругом села були розставлені стійки. Разом з нашими бійцями на стійках стояли місцеві мешканці з молоді. Це було дуже безпечно. Місцеві люди відразу розпізнавали чужих...». (Медведев Д. Это было под Ровно. – М., 1950. – С. 46–47).

Факт другий. Перед знищенням Бобрівської Рудні гітлерівцями, поблизу цього села у лісах, на стежках і просто на дорогах виявляли трупи людей зі слідами жорстоких катувань та вирізними на їхніх тілах свастиками. Траплялися обезголовлені трупи. Голови німців підкидали так, аби їх знайшли. Ці жорстокі звірства викликали обурення навіть у відомих командирів радянських партизанських загонів, зокрема В. Бегми, М. Наумова, О. Сабурова та інших, які офіційно звернулися до Українського штабу партизанського руху, описали невинувдані, на їхню думку, жорстокості і просили, аби НКВД СРСР, якому підпорядковувался загін спеціального призначення «Победітелі», притягнув до відповідальності Д. Медведева. Але у Москві вирішили інакше – Д. Медведева нагородили найвищою відзнакою СРСР – орденом Леніна (тричі) та присвоїли йому звання Героя Радянського Союзу. Виходить, що він та його підлеглі ретельно виконували на Рівненщині та Львівщині все те, що потрібно було уряду СРСР. Сталін тоді не міг відкрито боротися з польським підпіллям, тому нищив його руками самих німців через провокації НКВД.

Подібні звірства, як у Бобрівській Рудні, коїлися і в околицях Гуті Пеняцької. Тут теж пропадали люди, на тілах німецьких солдатів вирізали свастики, навіть чийось людську голову кинули вночі посеред села Пеняки. (П. Коць. Спогади. // КіЖ. – 2018. – 19 жов. – С. 6). Свастики вирізали не лише на німецьких солдатах, що добре описав С. Орлюк (Броди і Брідщина. Статті. Дослідження. Документи. – Броди, 2014. – С. 440), а й на полякові Карольку. (Я. Загоруйко. Спогади. // КіЖ. – 2018. – 19 жовтня. – С. 9).

Вищеповисані звірства, які коїлися в Гуті Пеняцькій та її околицях взимку 1944 року мають велику подібність до того, що творили ті самі медведівці у Бобрівській Рудні, а особливо в селі Нивиці – там вони теж вирізали свастики на ще живих німецьких солдатах. (Коць П. Спогади. // КіЖ. – 2018. – 19 жовтня. – С. 6).

Отже, часті випадки звірячих розправ, які в лютому 1944 року відбувалися в Гуті Пеняцькій та прилеглий до неї місцевості, можна розцінювати як провокацію німецького окупаційного режиму до каральної акції та ліквідації однієї з найбільших баз АК в Галичині.

Про те, що совети намагалися розправитися і розправлялися з польським підпіллям руками німців, яскраво свідчить розгром 28-ї піхотної дивізії АК на Волині та Варшавське повстання 1944 року. Подібне було і в Гуті Пеняцькій.

Факт третій. Через часті провокації енкаведистів загону полковника Д. Медведева «Победітелі» в околицях Бобрівської Рудні, німці знищили базу АК у цьому селі, спалили його дотла і розстріляли всіх мешканців. Ось як про це пише Тарас Бульба-Боровець: «І коли за місяць туди нагрянула велика експедиційна німецька група з Житомира, то «хоробрий лицар» Медведев замість того, щоб обороняти свою «столицю», серед ночі, мов заець, потихеньку втік, а рано німці спалили всю «столицю» та перестріляли все її населення. Про ці факти Медведев, звичайно, не згадує. Всі селяни з Бобрівської Рудні були польськими патріотами, але загинули за комунізм та московську імперію». (Бульба-Боровець Т. Армія без держави. – К., 2001. – С. 243).

Факт четвертий. І Бобрівську Рудню, і Гуту Пеняцьку загони медведівців залишили напередодні знищення їх гітлерівцями, не надавши жодної допомоги захисникам. Тобто, навмисно спровокувавши німців на розправу, медведівці стояли осторонь у позі спостерігачів, кинувши напризволяще мирних і ні в чому не винних людей: жінок, дітей, старих.

Наголошує. Відомі факти мордування німецьких солдатів та вирізання на їхніх тілах свастик, чинення різноманітних звірств, що мали місце у Гуті Пеняцькій та прилеглий до неї місцевості, їх дивовижна схожість із подібними жорстокостями у Бобрівській Рудні та Нивицях прямо вказують на радянських партизанів загону спеціального призначення «Победітелі» та недвозначно свідчать про провокації, влаштовані НКВД СРСР щодо знищення баз АК на Західній Україні руками німецького окупаційного режиму.

Безперечно, Армія Крайова (АК), яка збройно мала відновити польську владу на Західній Україні, розглядалася радянським урядом як потенційна загроза. Тому НКВД ретельно збирало дані про всі загони АК та польське підпілля, місця дислокації, адреси їхніх керівників – таке є в донесеннях і звітах чи не всіх партизанських загонів, які діяли на території Західної України, а тепер зберігаються в Центральному державному архіві громадських об'єднань України.

Бази АК могли створити для радянського режиму проблеми в майбутньому, тому НКВД їх ліквідувало руками німецького

окупаційного режиму, змушуючи його вдаватися до каральних акцій через влаштовані провокації.

Про те, що НКВД розправлялося з противниками радянського режиму руками німців, свідчать такі добре відомі факти. Радянський розвідник-терорист Н. Кузнецов під виглядом старшого лейтенанта Вермахту Пауля Зібберта здійснив у Рівному в 1943 році кілька вбивств високопосадових німців. Щоразу він залишав на місці теракту документи ОУН і навіть готує списки з адресами. Як наслідок, гестапо завдало по оунівському підпіллю серйозних ударів – сотні українців було арештовано і розстріляно. 9 лютого 1944 року, вбивши на вулиці Львова віце-губернатора Отто Бауера і державного секретаря Гейдріха Шнайде-ра, Н. Кузнецов вигукував: «Слава Україні!».

За допомогою провокацій НКВД домоглося й ліквідації гітлерівцями бази АК в Гуті Пеняцькій. Станом на середину лютого 1944 року вона вже стала для радянських партизанів непотрібною, бо наближався фронт і вона ось-ось мала опинитися в тилу Червоної Армії.

З 27 січня по 11 лютого 1944 року війська 1-го Українського фронту здійснили Рівненсько-Луцьку наступальну операцію, у ході якої зайняли Рівне (5 лютого), Луцьк (5 лютого), Млинів (6 лютого), Мирогощу (6 лютого), тобто опинилися за 50–60 км від Бродів і Гуті Пеняцької. Але у березні фронт несподівано зупинився за 7 км від Бродів – у Радивиліві. Про таке НКВД не могло знати наперед, ось чому в лютому воно посилено здійснювало провокації, аби знищити польське підпілля руками німців. Жертвою такої провокації і стала Гута Пеняцька.

З 24 по 27 лютого 1944 року німці проводили ретельну наземну і повітряну розвідку Гуті Пеняцької та готувалися до її ліквідації.

«ЦЕ НЕ СЕЛО, А ФОРТЕЦЯ»

У нас відсутня інформація про те, що саме виявила повітряна і наземна розвідка гітлерівців про Гуту Пеняцьку. Але зі слів старожилів села Жарків і Пеняки, а також спогадів Д. Медведєва відомо, що Гута Пеняцька була перетворена на своєрідну фортецю.

Аналогічну інформацію подають і польські джерела. Так, свідок Леопольд К. (очевидно, Керебка з хутора Хобутиха) у показах польському слідству зазначив, що Гута Пеняцька «з усіх боків окопана, там були засіки, як на фронті, члени АК постійно несли службу». (Цит. за: Bakowski W. Zagłada Huty Pieniackiej. – Kraków, 2001. – S. 131).

Вищенаведене свідчить, що Гута Пеняцька не була мирним селом, як то тепер намагаються подати польські дослідники та політики – то добре влаштована, укріплена й озброєна база АК в Галичині та водночас НКВД і радянських партизанів.

Про особливості Гуті Пеняцької мусила знати і німецька роз-

відка та командування військ поліції дистрикту Галичина. Знаючи про таке, вони відповідно й готувалися до її цілковитого розгрому, бо не могли терпіти у своєму близькому тилу ворожої бази та ще й при наближенні фронту.

Німецьке командування знало, що в Гуті Пеняцькій перебувало не менше 500 радянських партизанів. Німцям було відомо, що радянські партизани пересуваються місцевістю вночі, а вдень відлежуються по сільських хатах. Аби їх виявити, було застосовано повітряну розвідку з літака, який напередодні бачили селяни навколишніх сіл.

ВОЄННИЙ ПАРАД У ЗОЛОЧЕВІ 28 ЛЮТОГО 1944 РОКУ

Для того, аби атакувати добре озброєне село, яке захищали 600 осіб, сили тих, що атакують, мусили бути вдвічі-втричі більшими. З цією метою німці стягнули в довколишні села додаткові війська, а в с. Пониква (10 км на північний захід від Гуті Пеняцької) розгорнули госпіталь. Більше того – у неділю 28 лютого 1944 року в Золочеві (20 км на південь від Гуті Пеняцької) за наказом губернатора Галичини О. Вехтера було влаштовано велике свято і парад німецьких військ.

Як повідомляла газета «Львівські вісті», у параді взяв участь «один із полків СС галицьких добровольців». (Львівські вісті. – 1944. – 2 березня. – С. 2). З причин дотримання воєнної таємниці, газета не назвала, що то за полк, однак здогадатися не важко – то мусили бути підрозділи 4-го галицького добровольчого полку СС, бо саме його штаб був розташований у Золочеві, тут перебувала якась його частина, а в сусідньому Струтині стояла рота з протитанковими гарматами. Про участь у воєнному параді 28 лютого 1944 року в Золочеві українських добровольців свідчить і заголовок статті «Золочів вітає Добровольців СС». У публікації йдеться про участь в урочистостях полковника Бізанца та членів військової Управи УЦК редактора Волинця та інженера Палія. Там же згадано і присутнього на урочистостях командира полку, але не названо його прізвища. Цілком зрозуміло, що то був полковник Зігфрід Бінц – командир 4-го галицького добровольчого полку СС.

Необхідність у такому параді виглядає доволі дивною, але, на нашу думку – то була звичайна ширма для приховування мети концентрації тут німецьких військ. У разі непередбачуваних обставин, ці війська із Золочева легко і швидко могли перекинути до Гуті Пеняцької, розташованої за 20 км на північний схід від міста. Все свідчить про те, що німецьке командування ретельно готувалося до розгрому бази радянських партизанів у Гуті Пеняцькій і зосередило для цього чималі резерви.

Справжню мету воєнного параду в Золочеві підтверджують такі факти. 28 лютого 1944 року, у понеділок удосвіта німецьке військо штурмувало Гуту Пеняцьку. Цього самого дня в Золочеві проводять воєнний парад і величне свято на честь українських добровольців «одного з галицьких полків СС». Запитання: чому свято і парад провели не в неділю 27 лютого, а в понеділок? Відповідь очевидна – на 28 лютого 1944 року німецьке командування військ поліції дистрикту Галичина запланувало знищення Гуті Пеняцької, тому додаткові воєнні підрозділи стягнули до сусіднього Золочева, аби приховати зосередження тут військ резерву.

Воєнний парад у Золочеві, у якому взяла участь підрозділи 4-го галицького добровольчого полку СС на чолі з його командуванням, є яскравим доказом того, що то був воєнний резерв командування військ поліції під час штурму Гуті Пеняцької.

Цей штурм розпочався вдосвіта 28 лютого 1944 року при світлі ракет, а воєнний парад за участі українських добровольців 4-го галицького полку СС відбувся у першій половині цього ж дня. Отже, командування 4-го галицького добровольчого полку СС на чолі з полковником З. Бінцем було зайняте на параді, і це говорить про те, що воно не могло керувати знищенням села Гута Пеняцька; то здійснював цілком інший підрозділ – айзандкоманда «Рейнгольд» на чолі з оберштурбанфюрером СС Фрідріхом-Вільгельмом Боком, командиром 4-ої поліцейської моторизованої дивізії СС, сформованої у Сілезії.

ГОЛОВНА ПРИЧИНА ЗАГИБЕЛІ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

З вересня 1943-го до березня 1944 року в Гуті Пеняцькій побувало не менше 13 радянських партизанських загонів. Найдовше – з середини січня до кінця лютого 1944 року тут перебував загін Б. Крутікова зі з'єднання «Победітелі» на чолі з полковником Д. Медведєвим. Цей загін підпорядковувався безпосередньо 4-у управлінню НКВД у Москві і тримав радіозв'язок із ним. Усі інші партизанські загоони підпорядковувалися Українському штабу партизанського руху (УПШР), очолюваного комісаром (генералом) НКВД Строчаком Тимофієм Амбросійовичем. Своєю чергою, Т. Строчак напрямию підпорядковувався НКВД ССРР. Тобто, весь партизанський рух в Україні контролювало НКВД, але для особливо таємних і спеціфичних цілей існували загоони спеціального призначення, найбільш відомим з яких був загін «Победітелі», який, до речі, скрізь діяв під виглядом підрозділу УПА, зокрема й у Гуті Пеняцькій та її околицях.

За домовленістю радянського керівництва з польським емігрантським урядом у Лондоні, воєнні бази Армії Крайової (АК)

було надано для використання радянськими партизанами. Там, де такі польські бази використувалися загоном «Победітелі», їх за дивним збігом обставин розгромили гітлерівці. Гута Пеняцька не стала винятком.

Від перших візитів до Гуті Пеняцької радянських партизанів зі з'єднання С. Ковпака у вересні-жовтні 1943 року до її повного знищення гітлерівцями 28 лютого 1944 року – відстань у п'ять місяців, а від часу появи тут групи Б. Крутікова – лише два.

Усі 13 партизанських загонів (а їх, мабуть, було значно більше) прямували до Гуті Пеняцької, яка стала місцем їхнього перепочинку і тимчасового перебування. Таке відображено в документах УПШР, звітах, щоденниках і картах бойових дій партизанських загонів, які тепер зберігаються в Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГОУ). Вочевидь, усі керівники партизанських з'єднань і загонів, які діяли на Тернопільщині, Львівщині, Рівненщині та Волині, мали інформацію про Гуту Пеняцьку, бо вона належала до надійних місць їх можливого перебування, тому розраховували свої переходи так, аби на відпочинок потрапити саме до неї.

Тактика пересування місцевістю радянських партизанів полягала в тому, що вони здійснювали переходи, зазвичай, у нічний час. Вийшовши з одного села, коли вечоріло, вони приходили до визначеного місця близько 6-ї ранку. За ніч партизани долали приблизно 30–40 км і залишалися практично непоміченими німецькою окупаційною адміністрацією.

Перехід із кінцевим пунктом призначення в Гуті Пеняцькій дуже добре описав у воєнному щоденнику командир партизанського з'єднання ім. Сталіна полковник М. І. Шукаєв. Вихідним пунктом у них було село Підберізіці Тернопільської області, звідки вони вийшли 22 березня 1944 року о 18-й годині; їхній маршрут проліг через Нем'яч, Паликорови, Малинище, Літовище, Пеняки. Кінцевим пунктом мала стати Гута Пеняцька. Прийшовши о 6-й годині ранку 23 березня до Гуті, радянські партизани побачили, що села вже немає, тому зупинилися поблизу в лісі, аби себе не видати. На місці Гуті Пеняцької партизани виявили дві ями з трупами, ледь присипані землею.

Як пише у своєму щоденнику М. І. Шукаєв: «Увесь день стояли в лісі. Ми з апетитом відпочивали – спали на снігу. Деякі партизани, у яких погана одежа, сильно перемерзли. Але нічого, до вечора треба перебраться куди-небудь в село, де є життя. На зворотньому шляху прийшли в Пеняки та в Голубицю. У с. Жарків, куди спеціально був направлений загін Суворова і Желєзняка, вели бій із бандерівцями. В результаті цього бою вбито 47 бандерівців, решта втекла із села, залишивши штабні документи. У цих штабних документах знайде-

но акт допиту нашого розвідника, який потрапив до рук бандерівців. Вони знали наших командирів за прізвищами і ознаками. Вважали, що склад нашого з'єднання має 16 загонів, загальною чисельністю до 4 тисяч чоловік. 24.4.44. Загін Кутузова вів бій на підступах до с. Голубиця з частиною 138-ої піхотної дивізії німців. Бій тривав 3 години». (ЦДАГОУ, ф. 71, оп. 1, сп. 17, арк. 54).

Отже, на ніч їхнє з'єднання пішло в довколишні села – Пеняки, Голубицю і Жарків, де вело бої з бандерівцями та німцями. У зв'язку з тим, що в Голубицю стали прибувати німецькі частини 138-ої піхотної дивізії, які мали зайняти оборону вздовж річки Луг, партизани спішно відступили до Лукавця, а звідти до села Крутів. На відпочинок вони стали ажи у селах Нище і Тростянець 25 березня. (Там само. – С. 54–55).

Із наведеної М. Шукаєвим інформації видно, що село Гута Пеняцька було добре відоме органам НКВД і Українському штабу партизанського руху (УПШР) як надійне місце для постою – у селі Гута Пеняцька вони мусили мати свою агентуру.

Про те, що всі загоони радянських партизанів вербували агентів і створювали агентурну мережу, існує чимало документів, які тепер зберігаються у ЦДАГОУ в колекції Українського штабу партизанського руху. Ось і в щоденнику М. І. Шукаєва за 29 березня 1944 року є такий запис: «Сьогодні завербували двох поляків із польського загону, який базується в с. Козаки (за 15 км від с. Нище), вони служать зв'язковими і в німців, і в нас... Вони мають німецькі документи, можуть вільно перебувати в Золочеві і навіть у Львові». (ЦДАГОУ, ф. 71, оп. 1, сп. 17, арк. 56).

Цілком очевидно, що таке вербування агентів відбувалося і в Гуті Пеняцькій, і не лише радянськими спецорганами, а й німецькими – про це свідчить той факт, що під час фільтрації, яку впровадив цілого дня 28 лютого 1944 року в Гуті Пеняцькій проводили німецькі органи дізнання, вони часто відпускали поляків, які показували їм якісь документи – про таке є свідчення очевидців, але про це – далі.

Ми навели цей приклад з архіву як незаперечне документальне підтвердження тісної і довготривалої співпраці польської Армії Крайової (АК) з НКВД ССРР, внаслідок чого Гута Пеняцька була перетворена на постійне місце перебування радянських партизанів. Саме за співпрацю з радянськими партизанами керівництво дистрикту Галичина та військ поліції здійснило воєнну операцію зі знищення села Гута Пеняцька 28 лютого 1944 року. Отже, село загинуло не через те, що «його мешканці, були поляками», як то фальшиво стверджує президент А. Дуда, а за їхню співпрацю з радянською партизанкою та збройний опір окупаційному режиму гітлерівського Третього рейху.

З нагоди Всесвітнього дня молоді наприкінці осінніх шкільних канікул вихованці гуртків «Точка зору» та «Моя майбутня професія» ЦДЮТ № 5 Харківської міськради (на базі 136-ї та 126-ї харківських шкіл) спробували себе в ролі студентів Українського мовно-літературного факультету імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського Національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Усе відбувалося посправжньому. Декан факультету, кандидат філологічних наук, професор Костянтин Юрійович Голобородько повідомив цікаві факти з історії та сьогодення цього вищого навчального закладу. Тут готують учителів української мови й літератури, філологів, письменників, журналістів... Також розповів про його цікавих випускників. А ще подарував присутнім газету «Учитель» та книжки видавництва «Основа» з тематичними контрольними з української літератури.

ОДИН ДЕНЬ З ЖИТТЯ СТУДЕНТА

Не секрет, що потрапити на навчання до будь-якого університету можна, склавши вступні іспити. Але головною метою цього цікавого й пізнавального заходу серед учнівської шкільної молоді є практична можливість для

старшокласників спробувати себе в ролі студентів університету протягом одного дня. І кожен відчув неповторні особливості нового студентського життя. Ось така ідея заходу, в якому із задоволенням узяли участь ті, хто на-

вчається в системі позашкільної освіти.

Добре, що іспитів складати не довелося. Але при цьому все відбувалося по-дорослому: кожен старшокласник власноруч написав заяву про його зарахування на 1 день навчання, поставив у документі особистий підпис. Уся група відвідала музей Історії Університету. А потім учасники заходу уважно вивчили розклад занять, щоб обрати собі те, що зацікавило. Відвідали лекції з історії журналістики, редагування, іноземної (англійської) мови.

Поки нові студенти слухали лекції в аудиторіях, розміщених на різних поверхах, їхній педагог теж не гаяв часу. Довелося встигнути обійти всіх вихованців гуртків, щоб побачити, як там справи. А ще педагог Леонід Гапеев виступив перед аудиторією студентів-першокурсників в імпровізованому прес-клубі, де

обговорювали творчість відомого нашого сучасника, представника української діаспори, доктора права і публіциста, Голови Фондації Українського вільного університету в Нью-Йорку Аскольда Лозинського, досліджуючи окремі його актуальні статті з книжки «Близька Україна. Із Нью-Йоркського зошита», виданої редакцією журналу «Березиль» у 2017 році.

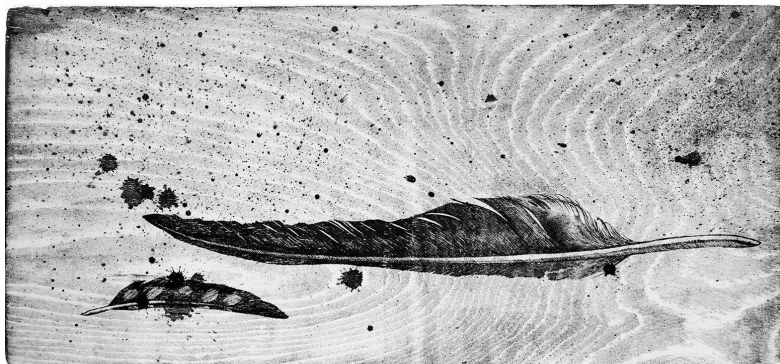
Важко передати словами всі позитивні враження, якими довго ділилися гуртківці після цього заходу. Один день з життя студента став справжньою подією у житті нашої творчої молоді. Цікавою, пізнавальною, креативною.

Леонід ГАПЕЕВ,
керівник гуртків «Точка зору» та «Моя майбутня професія» ЦДЮТ № 5 Харківської міськради, член Національної спілки журналістів України
Фото автора

Киянка Оксана Бербека-Стратійчук – відома сучасна українська мисткиня-графік, визнана майстриня офорту, а ще – постійна експериментаторка, що випробовує себе то в літографії, то в живописі, то в емалі. Нове ж її захоплення має назву загадкову й екзотичну – мокуліто.

Пояснення технічного боку справи, щоб уникнути помилок, краще процитувати: «Мокуліто – зовсім «свіжа» техніка, її винайшли в Японії років 40 тому. За друкарську матрицю слугує звичайна фанера. Малюнок на ній виконується літографським олівцем і/чи літографською тушшю. У цьому разі маємо ще одну, велими симпатичну, техніку плоского друку. Але фанеру можна ще й різьбити, у такому разі отримуємо всі виразні можливості високого друку. Поєднання плоского і високого друку створює вишуканий графічний ефект. І це ще не всі можливості мокуліто. Жирні літографські матеріали

ЛІТО В ТЕХНІЦІ МОКУЛІТО

«Орел і сойка», 2014 р., мокуліто

проникають у пори фанери й підкреслюють текстуру деревини, яка також стає помітною у процесі друку та додає зображенню виразності. Видається, що нині Оксана Стратійчук єдина в Україні працює у мокуліто. Принаймні роботи інших художників у цій техніці досі не були оприлюд-

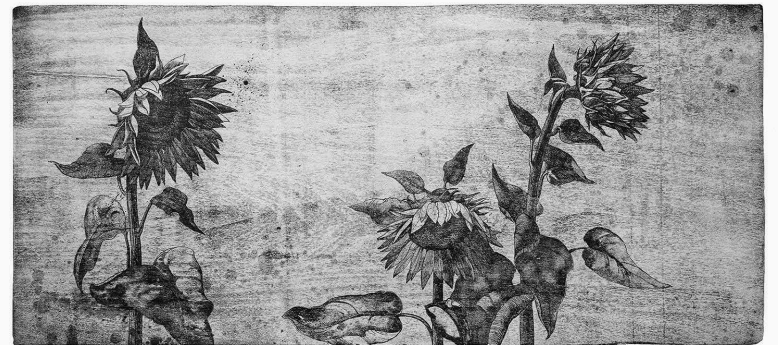
нені» (Катерина Липа). Зазначимо також, що й сама «друкарська матриця» – фанера – набуває у процесі роботи вигляду такого виразного й витонченого, що заслуговує експонування не менше, аніж кінцева мета й підсумок – аркуш. До речі, так і було на одній із персональних виставок Оксани

Бербеки-Стратійчук, де дошки та їхні відбитки утворювали своєрідні диптихи, дзеркально повторюючи одне одного...

Що ж до «сюжетів», то київська мисткиня давно вже здатна сказати все, що потрібно – і так, як

потрібно – за допомогою небагатьох гранично простих образів, і «японські» асоціації постійно виникають при спогляданні (інакше не скажеш) її мокуліто не лише тому, що техніка ця за походженням – з далекого-далекого Сходу. Отже: гілка з листям і плодами; «коса» з кукурудзяних качанів; квітка; два пташиних пера. «Сумна чарівність речей».

Оксана ЛАМОНОВА

«Вересень II», 2014 р., мокуліто

НЕ СТАЛО ФЕЛІКСИ ФЕЛІКСІВНИ БЕЛІНСЬКОЇ

9 листопада 2018 р. померла Фелікса Феліксівна Белінська, заслужений працівник польської культури, президент Ніжинської спілки поляків «Астер».

Це невимовно величезна втрата. Члени Спілки поляків «Астер» будуть активно продовжувати культурно-просвітницьку та наукову діяльність, щоб ушанувати пам'ять Фелікси Феліксівни та зробити так, щоб її справа продовжувала жити і розвиватися.

Белінська (Короцінська) Фелікса Феліксівна народилася 04. 04. 1939 р. у м. Козятин Вінницької області. Батько Фелікс Короцінський – службовець, мати Вероніка Короцінська – домогосподарка. Брати: Анатолій – служ-

бовець, Броніслав – експедитор, Франц – начальник п/ч залізниці, сестра Ядвіга – медсестра. Ф. Ф. Белінська закінчила Козятинську середню школу № 1 у 1956 р. Навчалася в планово-економічному технікумі харчової промисловості у спецгрупі за спеціальністю плановик-економіст, після його закінчення 1958 р. прибула як молодий спеціаліст на Ніжинський засолзавод (нині консервний комбінат). Працювала плановиком, техніком з організації праці. Керівники заводу помітили її організаторські здібності, зацікавлення роботою з молоддю. Тому з першого ж року праці займалася громадською діяльністю. З кожним роком збільшувалася виробничий досвід та громадська

активність, що зумовлювало кар'єрне зростання: була головою народного контролю комбінату й членом районного контролю; вносила цінні пропозиції з економічних і соціальних питань, організації праці; працювала старшим інженером із наукової організації праці. Протягом 1972 – 1975 рр. була звільненням головою профкому, членом Чернігівського обласного профспілкового комітету. У 1975 р. направлена до Московського інституту управління, який успішно закінчила в 1980 р. за фахом «економіка промисловості». Понад 10 років активно займалася громадською та організаційною діяльністю. Внесла низку цінних пропозицій з економічних питань розвитку виробництва, орга-

нізації праці, підвищення культури й виховання в колективі. У 1993 – 1999 рр. – заступник директора з кадрових і соціальних питань. У 1997 році до 70-річного ювілею Ніжинського консервного комбінату підготувала перший рекламний буклет «Ніжинські консерви». Її діяльність була високо оцінена: неодноразово нагороджувалася почесними грамотами, дипломами, медалями «За доблесний труд», «Ветеран праці». Обрана головою ради ветеранів консервного комбінату. У 2005 році їй присвоєне почесне звання «Людина року». У грудні 1998 р. зібрала громадян польського походження міста й ініціювала створення спілки поляків. Була обрана заступником голови спілки. У

2006 році обрана президентом Спілки поляків «Астер». З ініціативи Ф. Белінської в Ніжині проводяться щорічні фестивалі польської культури, міжнародні науково-практичні конференції. Вона була ініціатором видання шести збірників «Поляки в Ніжині», буклетів про діяльність спілки, двох частин стародруків «Polonica». Завдяки її енергії за сприяння консульства Республіки Польща в Ніжині відкрито Центр польської культури, упорядковано історичний польський цвинтар, де споруджено пам'ятник. Нагороджена медаллю «Діах польської культури». Виховала доньку Вероніку та онуку Яну.

Марія НАКОНЕЧНА

КНИГИ ВИДАВНИЦТВА «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДОЗНАВСТВО» — СЕРЕД НАЙКРАЩИХ ВИДАНЬ ПОЛТАВЩИНИ

Дванадцятий рік поспіль книжкову громаду Полтавщини об'єднав Обласний конкурс «Найкраща книга Полтавщини». 2007 року його започаткувала Полтавська обласна державна адміністрація, відтоді щороку він відбувається за сприяння Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю.

Престижний видавничий форум залучає авторів, авторські колективи, видавництва, видавничі організації, поліграфічні підприємства, науково-дослідницькі, навчальні й бібліотечні заклади, громадські й творчі організації Полтавщини.

Цьогоріч XII Церемонія нагородження найкращих книг Полтавщини відбулася 7 листопада 2018 року на базі Полтавської обласної

смертне видання щоденника видатного українського філософа й колекціонера української кераміки з'явилося у світі друкованого слова за ініціативи й під загальною редакцією генерального директора Музею гончарства, док-

графія «Гончарне шкільництво як визначальний фактор творчого розвитку українського традиційного гончарства (1894–1941)» старшого наукового співробітника Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, директора Державної спеціалізованої художньої школи-інтернату I–III ступенів «Колегіум мистецтв у Опішному» імені Василя Кричевського, кандидата історичних наук Людмили Овчаренко. Книга представляє перше узагальнювальне дослідження, присвячене гончарному шкільництву України.

Критеріями для оцінювання книг журі обрало не лише їхній зміст і видавничу підготовку, а й актуальність порушуваних тем, оригінальність дизайнерського рішення, суспільну й професійну значущість видань.

Вагомі здобутки на національній видавничій ниві – щедри вчинки спільної значущої праці талановитих авторів-дослідників і високопрофесійного колективу Видавництва «Українське Народознавство»: завідувачки Людмили Гусар, наукового редактора Олеса Пошивайла, художнього редактора, автора дизайну книг Юрка Пошивайла, редакторів Вікторії Ярової, Олени Зубань та Валентини Сакун.

Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба Національного
музею-заповідника українського
гончарства

Фото Юрка ПОШИВАЙЛА

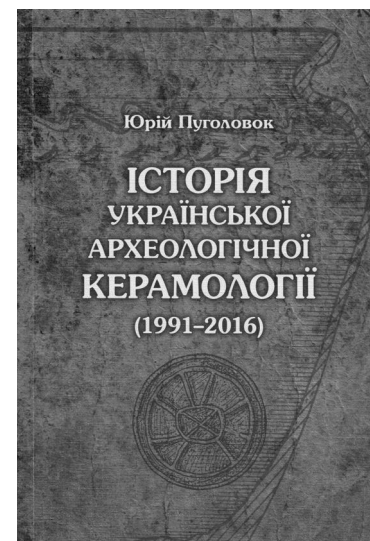
універсальної наукової бібліотеки імені Івана Котляревського.

Серед 51 видання від 14-ти заявників до участі в конкурсі долучилися й книгодруки видавництва «Українське Народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. Упродовж 26 років його колектив готує книжки, зорієнтовані на розвиток національних духовних цінностей, народного мистецтва, зокрема гончарства як унікального феномена української культури. Нині це єдине видавництво в державі, основним спрямуванням якого є унікальні фахові видання української керамології.

Упродовж багатьох років «Українське Народознавство» співпрацює з полтавським видавництвом «АСМІ», яке здійснює друк досконалих дизайн-макетів Опішного. XII Обласний конкурс «Найкраща книга Полтавщини» відзначив цей плідний творчий тандем високими нагородами.

Третє місце в номінації «Найкраще історико-краєзнавче видання» здобула книга Леоніда Сморжа «Розповіді про незабутнє і незабутні (спогади)». Це по-

Нещодавно під час Національного наукового симпозиуму «Український керамолінгвістичний простір: проблеми наукового дискурсу» видавництво «Українське Народознавство» Національного музею-заповідника українського гончарства (Опішне, Полтавщина) презентувало монографію керамолога, археолога, наукового співробітника Відділу палеогончарства Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України, старшого наукового співробітника науково-дослідного відділу археологічної кераміки

ВИДАННЯ ПРО СУЧАСНУ КЕРАМОЛОГІЮ

Національного музею-заповідника українського гончарства, кандидата історичних наук, члена Вченої ради Інституту керамології, члена Національної експертної керамологічної ради щорічних Національних конкурсів публікацій на теми керамології, гончарства, кераміки в Україні «KeGoKe» Юрія Пуголова.

ської академічної археологічної керамології. Схарактеризовано практичні й теоретичні засади роботи з археологічною керамікою. Окреслено головні напрями розвитку наукової дисципліни на сучасному етапі.

Книга складається з інформації про автора, вступу, трьох розділів (1 – «Археологічна керамологія у Європі: історіографічний нарис»; 2 – «Становлення й розвиток археологічної кера-

Він є автором і співавтором понад 150 наукових праць та 10 монографій, зокрема: «Садіба літописних сіверян (за матеріалами розкопок у Полтаві)», «Будівельна справа літописних сіверян», серії видань «Дослідження посади літописної Лтави».

Нову монографію присвячено історії української археологічної керамології від набуття Україною незалежності 1991 року до 2016 року. Цей період особливий оновленням національних академічних установ і створенням нових, орієнтованих на вивчення кераміки й гончарства. На основі комплексного аналізу джерельної бази окреслено провідні загальноєвропейські тенденції розвитку археологічної керамології. Виділено основні етапи структуривання й становлення україн-

мології в Україні (1991–2016); 3 – «Практичні й теоретичні засади роботи з археологічною керамікою в Україні»), висновку, списку використаних джерел, анотацій українською та англійською мовами, інформації про Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному, іменного та географічного покажчиків. Її проілюстровано чорно-білими фото та малюнками.

Нове видання стане в пригоді керамологам, археологам, історикам, етнологам, мистецтвознавцям, культурологам, краєзнавцям, усім, хто цікавиться давньою історією України.

Оксана АНДРУШЕНКО,
бібліотекар Гончарської книгозбірні
України Національного музею-
заповідника українського гончарства

СКУЛЬПТОР ПІНЗЕЛЬ ТА БОРЩІВСЬКА СОРОЧКА: ПОПУЛЯРИЗУЄМО УКРАЇНСЬКЕ

5 листопада стартував проект, у рамках якого мешканці Східної України матимуть змогу ознайомитися з культурною спадщиною феноменального скульптора Іоана Георгія Пінзеля, якого називають «українським Мікеланджело». Організатори проекту «Під зорею Пінзеля»

Барокове мистецтво і строї епохи» переконані, що творчість великого митця, який жив і творив у XVIII столітті в Україні на теренах сучасної Тернопільщини, необхідно «рятувати» від невідомості й популяризувати серед співвітчизників і у світі. Ця ініціатива стала переможцем у конкурсі проектів національної співпраці від Українського культурного фонду у 2018 році.

«ПІД ЗОРЕЮ ПІНЗЕЛЯ» НА СХОДІ

Перший етап проекту «Під зорею Пінзеля» відбувся ще у 2012–2014 рр. Тоді з ініціативи «Благодійного фонду родини Демкур» за участі мистецтвознавця Віри Стецько було сформовано та видано повноколірний альбом робіт Іоана Георгія Пінзеля. Творчість майстра була триумфально представлена в Луврі, в Українському культурному центрі в Парижі, згодом цей альбом презентували в Аргентині, Німеччині та Португалії.

Наразі, за підтримки Українського культурного фонду, зі спадщиною скульптора ознайомляться в Сумах, Харкові, Рубіжному, Дружківці, Добропіллі, Кураховому, Маріуполі.

Презентація проекту «Під зорею Пінзеля» Барокове мистецтво та строї епохи» на Сході України є вкрай актуальною для налагодження культурного діалогу між різними регіонами нашої країни, переконаний Тарас Демкура, голова БО «Благодійний фонд родини Демкур». Важливо системно популяризувати культурну спадщину в Україні й у всьому світі, оскільки українська культурна дипломатія має велику силу.

ПІНЗЕЛЬ У 3D

Подорож на Схід – це один із векторів проекту. Також ведеться робота щодо оцифрування та переведення у віртуальний простір скульптур Іоана Георгія Пінзеля. Для цього оригінали відсканують і на основі отриманих даних виготовлять 3D-моделі для подальшого відтворення. У цифровий формат переведуть шість робіт, які зберігаються в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї, фігуру

святого Онуфрія, що в селі Рукомиш Буцацького району та три ангели-путто з Музею мистецтв Прикарпаття. Усі роботи будуть завантажені на сайт, який планують завершити до кінця листопада. За допомогою цих векторних моделей буде можливість відтворити у 3D-форматі будь-яку зі скульптур, у будь-якому розмірі, у будь-якій точці земної кулі, а не транспортувати оригінали. Окрім того, 3D-моделі можна буде використовувати для презентацій української культурної спадщини.

БОРЩІВСЬКА СОРОЧКА У ВІРТУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ

Ще однією ініціативою, яка перемогла у конкурсі проектів національної співпраці від Українського культурного фонду у 2018 році, став «Віртуальний простір Борщівської сорочки». Ідея належить родині Демкур – власникам приватної колекції борщівської сорочки. За допомогою IT-технологій буде створено веб-сайт із можливістю завантажувати нові твори. Тобто, після автоматизації користувач із будь-якого куточка світу зможе завантажити свою сорочку та її історію на сайт. Єдине, що важливе: вишиванки необхідно фотографувати професійною технікою. У такий спосіб віртуальна колекція поповнюватиметься зразками ексклюзивних вишитих сорочок та родинними фото у строях. Окрім цього, організатори планують створити серію навчальних відеороликів про борщівську вишиванку, де пояснюватимуть деталі особливої техніки, у чому полягає її ексклюзивність і розповідатимуть про її зв'язок із трипільською культурою.

Прес-служба БО «Благодійний фонд родини Демкур»

Модерна і стильна виставкова експозиція творів художника-кераміста Володимира Хижинського з філософською назвою «Дихотомія» відкрилась у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва.

Вона доповнює традиційні уявлення про кераміку і презентує творчий доробок автора за останні вісім років, що складається з кількох серій.

СКРИНІ З НАПРУГОЮ

Одна з найцікавіших – серія «Скрині Пандори». Їх на виставці представлено шість. За грецькою міфологією, скриня, яку необачно відкрила дівчина Пандора, і з якої на людство посипалися всілякі лиха, була лише

Володимир ХИЖИНСЬКИЙ

«Все, що я роблю – це спроба віднайти прихований зміст у знаках і символах», – розповідає пан Володимир. – А трикутник – це прадавня орнаментальна форма. З вершиною вгору, він споконвіку був символом чоло-

ВОЛОДИМИР ХИЖИНСЬКИЙ: ПРИХОВАНІЙ ЗМІСТ ПРОСТИХ ФОРМ

«Скриня із шнурком»

одна. Але, як зізнається автор, його так захопила ця ідея, що він продовжував працювати над серією і надалі.

«Суть цих робіт полягає в тому, що я намагаюся звичайні геометричні форми оздобити такою орнаментикою, щоб передати напругу, яка існує в них усередині», – пояснює Володимир Хижинський свій творчий задум.

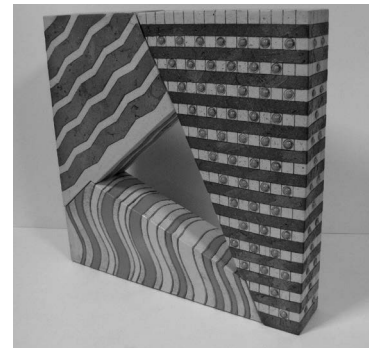
Відчуття цієї напруги може кожен, хто уважно придивиться до керамічних «скринь» у формі прямокутників. Вони зовсім різні за декором, тож глядачам залишається тільки здогадуватися і фантазувати щодо їх внутрішнього наповнення. Одна з «пандорських скринь», приміром, ніби обмотана шнуром. Він такий реалістичний, що викликає нестримне бажання розмотати його. Але, як стверджує художник, є певні речі, які не можна зачіпати.

ПРАДАВНІ СИМВОЛИ

Не менш змістовними і філософськими є скульптурні композиції із серії «Воїнство», у яких автор теж використовує прості геометричні форми. Приміром, «Воїни світла» – це два керамічні трикутники світлих тонів, які мають необхідні військові атрибути, зокрема, порцелянові шаблі.

вічої статі. Потім це значення перекутили і чомусь таке зображення почали використовувати для позначення протилежної статі. Загалом, українська символіка дуже геометрична», – впевнений він.

Несподівано виглядає Козак Мамай – образ українського воїна і філософа, у виконанні Володимира Хижинського. Два трикутники – його ноги. Завдяки такій композиції складається враження, що Козак Мамай сидить у своїй традиційній позі – по-турецьки. А з ним, як завжди,

«Чотири стихії»

його незмінні символи – кобза, кінь, порохівниця та штоф із чаркою. Органічно доповнюють композицію старовинні тексти, що їх зазвичай писали на картинах українського народного мalarства із зображенням легендарного козака.

«РОЗУМНІ» ТРАНСФОРМЕРИ

«Фішкою» Володимира Хижинського, зокрема в цьому проекті, є роботи із серії «Трансформери» – «Взаємодія», «Біла хмара, чорна хмара», «Проникнення». Кожна з них має свій глибинний зміст. Приміром, твір «Чотири стихії» складається з трьох елементів, що символізують воду,

землю і вогонь, утворюють четвертий – повітря. Це стихії, за допомогою яких створюється кераміка», – розповідає куратор виставки Ганна Вахрамеева.

«Розумні» трансформери, як їх називає автор, зовсім не схожі на іграшкові, хоча зберігають той самий принцип – складаються з декількох частин. Їх положення можна змінювати, створюючи нову композицію за своїм смаком. У такий спосіб глядач несподівано перетворюється на співатора твору.

БЕЗМЕЖНІ МОЖЛИВОСТІ

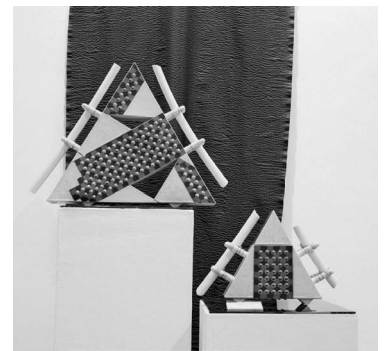
«Що більше людей побачать доробок, презентований на виставці, то легше їм буде усвідомити, до якої міри цікава сучасна кераміка і які в неї неосяжні можливості. Такого рівня художників-керамістів, як Володимир Хижинський, в Україні дуже

мало. Він серйозний митець, високоосвічена людина, гарний друг і чудовий педагог», – вважає Олеся Дворак-Галік, художник-кераміст і арт-директор столичної галереї «Цеглина-Арт».

Свої фахові знання, здобуті під час навчання в Косівському технікумі народних художніх промислів ім. В.І.Касіяна та у Львівській академії мистецтв, майстерність і бажання докопуватись до істини майстер кераміки передає нині студентам Академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. Михайла Бойчука.

Своїм студентам митець, чий твір зберігаються в багатьох українських та закордонних музеях, радить: «Вміст експозиції Національного музею українського народного декоративного мистецтва треба вивчити напам'ять. Адже кожна робота в цьому музеї є справжнім скарбом».

Окрім того, усім, хто цікавиться мистецтвом кераміки, стане у пригоді книжка «Сучасна українська кераміка», одним з авторів якої є талановитий художник Володимир Хижинський.

«Воїни світла»

Марина МАРЧЕНКО,
Національний музей
українського народного
декоративного мистецтва

ПРО ТЕ, ЯК В ІРПЕНІ БУЯЛА ТЕАТРАЛЬНА ОСІНЬ...

Осінь надворі жовтим листям палала... А я намагалася збагнути, звідки беруться сили й наснага у людей, які організують і проводять такі заходи, як «Театральний форум», що їх уперто не помічають ті, хто так палко розповідає про потребу виховання, сприяння духовному розвитку дітей та молоді... Одні, як мовиться, говорять, а інші роблять все для того, щоб стало наше майбутнє таким, як треба.

Леся САМІЙЛЕНКО

Це я так, про те, що залишилися на спогад від двох днів перебування у чарівному містечку Ірпінь, що біля Києва, на XVIII Всеукраїнському фестивалі аматорських театрів «Театральний форум-2018». Власне, проблем під час фестивалю, зазвичай, не відчуває ніхто, бо організатори – люди дуже професійні, грамотні і з великим досвідом проведення таких заходів самотужки, не сподіваючись на те, що з боку офіційних державних структур щось таки впаде, як манна небесна. Такі люди, що не хочуть паразитувати і йдуть своїм шляхом до розв'язання всіх проблем, у нас, слава Богу, є. І саме силами й розумом цих людей ми приречені не лише на виживання, але й на успіхи.

Тож останні вихідні золоті осені в Ірпені були справжнім святом єднання творчих і залюблених у театр людей, які подавали частинку своєї любові десяткам чи навіть сотням дітей з усієї України, які вже знають, що любити театр означає любити життя в усіх його проявах і людей такими, якими вони є, і за те, що вони просто є і хочуть бути або схожими, або й ні, на тих, кого юні актори грають у своїх виставах.

У цьому матеріалі не йтиметься про всіх, хто брав участь цьогогоріч, бо такі ж і чимало було і учасників, і вражень. Переможцями стали ті, хто вразив не лише майстерністю. «Суддями» були не просто професіонали, а люди, залюблені у свою справу, якій присвятили все своє свідоме життя. Народна артистка України, актриса театру і кіно, володарка найвищої кінематографічної нагороди «Ніка» Раїса Недашківська вже декілька років поспіль очолює журі цього конкурсу. Цьогогоріч до команди приєднався і заслужений артист України, артист розмовного жанру Київської національної філармонії, ведучий радіопроеграми «Твій друг – книга» Борис Лобода. З ветеранів журі цього конкурсу та й співініціаторів і співорганізаторів фестивалю, як вже давно ведеться, була Ольга Успенська – почесний працівник культури та мистецтв України, авторка творчого проекту «Відродження починається з духовності», режисер-постановник фестивалю «Театральний форум». І, як завжди, керувала всім фестивальним процесом Лідія Мельник, на плечах якої вместилися і непогано себе почували всі організаційні питання фестивалю. Про цю жінку мені давно хочеться розповісти окремо, що і зроблю найближчим часом, адже й піар-привід для цього є неабиякий. Пані Лідія цього року стала жінкою... навіть не скажу якого тисячоліття чи сто-

ліття, бо радію з того, що нарешті її подвижницьку працю на духовній ниві не лише помітили, а й гідно оцінили гідні люди.

Багато років поспіль членом журі є відмінник освіти, член спілки театральних діячів України, актриса кіно і театру, керівник народного молодіжного студентського театру «Екіпаж» Центру культури і мистецтв київського Національного авіаційного університету Маргарита Крупіна та я – Лариса Самійленко (культуролог, театральний і музичний оглядач, редактор газети «Культура і життя»). Дякую долі та організаторам за тепле знайомство з цими людьми і спеціальним фотокором фесту Вікторією Савченко, яка приїздить на фестиваль за будь-яких умов із Запорізької області. А ще ця жінка так залюблена у свій край, його історію та природу, що після її розповідей і перегляду світлин прокидається не лише інтерес до козацького минулого Запоріжчини, а й бажання відвідати її і побачити все це на власні очі. Працює вона вчителькою в школі, учням якої може позаздрити кожен, хто любить українську культуру, особливо театр. Цьогогоріч до суддів приєдналась і знаменита поетеса, авторка багатьох популярних треків Діана Гольде.

Цього разу скажу одне – ніхто не був ані ображеним на оцінку журі, ані обділеним у сенсі нагород. Організатори зробили все, щоб усі повернулись до своїх міст щасливими. Для цього були навіть вигадані креативні й незвичні номінації та замовлені дуже цікаві сувеніри та подарунки... Отак працюють люди, які насправді, а не для галочки у звіті люблять дітей і сприяють їхньому розвитку та вибору життєвих позицій.

Не марно ж кожного року наприкінці осені Ірпінь стає тим містом, до якого хочеться поїхати ще і ще, бо там на тебе чекають не лише друзі та однодумці, а й море позитивних вражень.

Київ-Ірпінь-Київ
Фото Вікторії САВЧЕНКО

У Київському академічному театрі «Колесо» пройшов український формат Міжнародного фестивалю камерних вистав AndriyivskyFest.

Відкриваючи фестиваль директор цього театрального форуму, народна артистка України Ірина Кліщевська розповіла, що під час українського формату представлятимуть свої вистави театри з областей України, а найкраща з них презентує нашу державу під час міжнародної частини фестивалю, що відбудеться у червні. Такий формат дуже цікавий, адже столичний глядач може дізнатися

літніх акторів знайти важко, тому що майже всі п'єси на цю тематику шаблонні: безпросвітність, кинули діти, попереду старість і взагалі, навіщо далі жити... Знайти підхід, коли б старші актори не виглядали такими, – це найголовніше для репертуару театру і для самих акторів.

П'єса бурятського драматурга Флорида Булякова «Чотири дружини одного Івана» під різними назвами йде в багатьох театрах Росії. З цим письменником Євген Курман познайомився через соціальні мережі. Його творчість зацікавила тим, що це не типова російська драматургія. У п'єсах

ЧОТИРИ ПОПЕЛЮШКИ ДЛЯ ІВАНА

про театральне життя в регіонах, а актори з областей представляють у Києві свої творчі надбання.

Першою фестивальною виставою стала постановка Кіровоградського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. Марка Кропивницького «Чотири дружини одного Івана» за п'єсою Флорида Булякова.

Це лірична зворушлива комедія, яка є задушевною оповіддю чотирьох жінок, в яких усе в минулому: і смерть чоловіків, і війна, і кохання. Але вони не втрачають почуття гумору і спраги до життя, бажання спілкуватися і, так би мовити, тримати руку на пульсі. Життя цих літніх жінок кардинально змінюється, коли одного дня до них приходить електрик Іван. Насправді цей вже далеко не молодий чоловік шукає собі подругу життя і хоче, аби його обраниці підійшли за розміром червоні чобітки, наче тувельки Попелюшці. Якою буде реакція жінок на несподіваний візит важко навіть передбачити.

Як зізнався режисер-постановник, головний режисер Кіровоградського муздрамтеатру Євген Курман, вистава «Чотири дружини одного Івана» виявилася виробничою необхідністю. Адже завжди в театрі є літні актори, які задіяні мало, але потребують роботи. І головний режисер має про це думати. Але такий матеріал для

митця є містичні корені. Приміром тайгу він називає Китаєм, присутні також японські мотиви.

Твір переклали українською мовою. Замість російської тайги події відбуваються в українському степу. Але вирішили залишити абсурдну стилістику. Адже, коли мова йде про будинок престарілих, то варто відійти від реальності, тоді легше буде грати акторам і виставу краще сприйматиме глядач.

Вистава з'явилася в репертуарі театру в лютому цього року, відтоді щомісяця йде з повними аншлагами на камерній сцені театру. Популярність постановки зумовила блискуча гра акторів.

«Наш театр називається – Театр Корифеїв. А це корифеї нашої трупі, люди, які пропрацювали на сцені понад сорок років, присвятили їй усе своє життя. Це заслужені артистки України Вікторія Майстренко, Євгенія Миронович і Валентина Литвиненко, провідна актриса сцени Тамара Лаптева, а також Ігор Тарнавський.

Цією виставою вони показали, що не залишаються в музейному форматі, а можуть працювати з молодшими акторами, намагаються говорити їхньою мовою», – розповів Євген Курман.

Едуард ОБЧАРЕНКО
Фото з архіву Театру ім. М. Кропивницького

Олександр ГОРДОН

НЕБО УКРАЇНЦЯ

Україна – далека, як горизонт.
І невловна, як небо...
Душа українця співає разом із со-
ловейком
і читає українську ніч по зоряно-
му небу.
Коли сплять села, спить і украї-
нець.
Нема нічого гіршого за сон украї-
нця.
Він може проспати і свою Украї-
ну.
І лише пісень та неба ніхто не
вкраде у нього.
Бійтесь українського неба!
Воно безжалісне до своїх ворогів.
Ще нікому не вдавалося
загарбати українське небо...

Я Видубичі серцем обійняв
І перейнявся мужнім духом.
Пощезли сумніви, недуги –
Я видужав у галереях нав.
Як вічний віршник серед неба й
трав
Молився за померлих душ.
Я тільки у майбутнє рушив –
Тоді, коли всіх слів іще не знав.
Історії грайлива траєкторія –
Така ж безсмертна, як сама істо-
рія.

ЧИГИРИН

В тобі Чигирин і в мені Чигирин.
Намолена тиша наболених пред-
ків.
Козацька історія... Наче полин...
І в пам'яті правда без права ко-
рекцій.
У снах спочиває безсмертя краси
І спраги за вольністю місячна
тута.
Ти їхне життя у собі пронеси,
Як прапор безсмертя і заповідь
друга.
Читаю великі святі імена
Поетів і воїв... А скільки леда-
щих,
Либонь, не торкали оці письмена
Про витязів мужніх, завзятих,
найкращих.
У серці моему завжди Чигирин –
Як пам'ять про батька, як пам'ять
про матір.
Назавше у тебе це право і чин –
Довіку усе пам'ятати!
ВЕЖА ЛЮБОВІ
Я – власник Вежі. Ти у ній не гість.
А – охоронець творчості й любові.
У Тебе берегині справжній хист
І неповторне володіння словом.
Я той поет, хто тисячі чуттів
Кладе на музику життя і волі.
Я – власник Вежі... Що б хто не
хотів,
Вона – фундамент для моєї долі.
Любові Вежа – не з високих стін,
Вона лише із почуттів високих.
Відроджується в ній духовий чин,
Іще з часів безсмертного бароко.
Я власник Вежі на усі часи,
Нас двоє: я й Володарка Краси.

Я Вас люблю. Любов, неначе ніч,
В моему серці: зоряна і тиха.
«Я Вас люблю» – луна поміж сто-
рч,

«ТАЄМНИЧІ ІСТОРІЇ МІСТ»

Олександр Богданович ГОРДОН народився 1 грудня 1961 року у Львові. Заступник голови Національної спілки письменників України. Поет, прозаїк, перекладач, критик, краєзнавець. Автор 45 книжок поезій, перекладів та прози. Переклав українською мовою окремі знакові твори Й. В. Гете, Р. М. Рільке, П. Верлена, А. Рембо, Г. Аполлінера, Е. По, Т. С. Еліота, В. Шимборської, Ч. Мілоша. Автор понад 50 статей та критичних оглядів

у періодиці з питань літератури. Лауреат багатьох літературних премій та закордонних нагород. Його вірші перекладено 14 мовами. Учасник літературних фестивалів та пленерів у Болгарії, Польщі, Румунії, Чехії.

Він мандрує мальовничими містами й містечками України у пошуках ліричної урбаністики. «Вірші – це мистецтво перекладу почуттів словами», – зауважує автор. І ці почуття варті уваги читачів.

Навчуся ворожити на твоїх устах.
Вони солодкі від краси твоєї.
І шаленітиму я у чужих містах
Від спогадів про поцілунок феї.
Така мені дорога: у твою красу.
В гарячі відчуття палких обіймів.
Коли наздоганяє за тобою сум,
Від всього світу я, нарешті, віль-
ний.
Відкрій мені секрети власних
див,
Віршованих у молодому слові...
Я виведу тебе із лабіринтів днів
У лабіринти справжньої любові.

Твої дитячі вірші нині
Окрилені дорослим злетом.
Я бачу, як тоді – дитина,
Ставала молодим поетом.
Не кожному дано піднятися
З дитячих спроб аж до вершин...
Поезія – це вічне свято
Над словом гнути власну спину.

Із почуттів до тебе вибудую храм.
У ньому загишно для щастя і мо-
литви.
Він весь довершений, любові ві-
чний витвір,
В якому я молюсь до Бога сам на
сам.
І, наче ти – моєї долі справжній
Бог,
І я – тобі навек єдиним чолові-
ком...
Любуюсь образом твоїм і світлим
ликом,
Молюсь у цьому храмі на любов!

Осінь вичікує віршів комплект.
Пишуться цикли любовної ліри-
ки.
Кожна поезія, наче атлет,
М'язами дихає днів-панегіриків.
Ночі ховаються в сутінки слів.
Кожен напише хоч дві-три поезії.
Я тільки неба у долі просив.
Доля, мов осінь, за мною прости-
жила.
Маю і я ваговитий врожай...
Скільки любові – не можна й по-
вірити!
Слово – не помста кривава, а –
рай!..
Пишуться цикли любовної
лірики.

Вірші, що пишуться, долею зва-
жені...
Кожне життя почуттями намрія-
не.
Дні завантажені тільки надіями.
Ночі намащено чорною сажею.
Я почувуюся, мов між пророка-
ми,
Поміж тих віршів, у небо задивле-
них...
Ти – мені Матір'ю, ти – мені Ді-
вою...
Стежка любові в майбутнє про-
копана.
Може я стану ще сонцепоклонни-
ком,
В гори закоханим юним Антони-
чем,
Зійдуть, мов ангели з неба, натом-
лені
Вірші – нащадками роду законни-
ми.
Тільки кохання мого таємниця
Ім ще не раз у цім світі наснитись.

Я все одно тебе викраду з неба.
І привезу в мальовничий Ірпінь.
Ти мені казкою станеш. До тебе
Я не любив так майбутнього тінь.
Ти – із небесного чистого краю.
Можеш й мене заплести у свій
вірш...
Як я люблю тебе!.. В снах визи-
раю...
Ревнощі просто нащадкам залиш.

Теплим затишком сонячних рай-
дужних сліз
Я нарешті піднявся до неба.
Я у віршах колись сам себе пере-
ріс,
І навіки наблизивсь до тебе.
Так багато у неба величних ідей,
Стільки щастя і стільки блакиті.
Але я повертаюсь у завтрашній
день,
Коли будеш зі мною щоміті.

В очах твоїх краса земного раю:
Шевченкового краю і Дніпра...
Міста і вулиці не вибирають,
Не вибирають щастя і добра.
Любові й долі вибрати не можна,
Хоч вибираєм часом навіть гріх...
Та в серці кожного є скра Божа,
Яка рятує від спокус отих...
Мене рятують Чернівці й Черкаси,

Чернівці, Київ, Львів і Чигирин.
Усі міста твоїх очей окраса.
В усіх – єдина ти... А я – один...

Ти прийшла в тиху осінь століття,
Задивилась у води Дніпра.
Ніч тобі хоче серце зігріти
І надихати в душу тепла.
В піднебесі, сягнувши молитви,
Шепотітимуть зорі слова,
Що Черкаси – найкращі у світі,
Що й вони подарують дива...

Ми знайшли одне одного в небі,
Коли там заблукали серця.
Тепла доля і зоряна щедрість
Нам даровані з ласки Творця.
Нас окутала темін таємна,
Місяць зорі лічив, мов скарби.
Ми зійшли із небес, мов легенди,
Наче з іншої долі й доби!

Знов – Ужгород: моя свята зем-
ля...
Ведуть до Бога всі земні дороги,
А я пройшов з порога до порога:
Мене чекало вічності маля.
Перетриваю ці святочні дні.
У пам'яті назавше – жуланат...
Кому писати ще, як не мені,
Про місто вічних див, ілюзій,
втрат?
Я набережною неквапно йду,
У річці правовірних лип купа-
юсь...
Вже вкотре я ступив до цього
раю,
Де доля зріє, наче на меду.
Гудуть віки, немов ранкові бджо-
ли.
Я знову в Ужгороді... Я – на волі!..

Ми живемо в паралельних світах,
Наші душі із серцем у змові.
Розмовляємо запахом крові
На настояних в небі словах.
Розмовляємо помахом крил
І пірнаємо в глибини блакиті,
Виринаємо кожної миті,
Бо сам Бог нам дороги відкрив!
Ми взаємно закохані в мову,
В таємниці життя й перемоги...
І у кожному домі – краса:
Підстає мале немовлятко.
Миле, сповнене снів, янголятко
Відкриває нам шлях в небеса.

Між нами пристрасть і між нами
ніч.
І Слово, й серце, й ніжність поміж
нами.
З яких утаємничених сторіч
Любов перероста в прозрілу
пам'ять?
Ми зачаровані давно... Удвох
Діждались днів намоленого неба.
Перекодовані на вічне... Бог
Розрадив душі, як найперший
предок.
Величні партитури почуттів,
А світ увесь, мов океан, змілів.
Сумне життя та щирі одкровен-
ня.
Над нами аркуш долі – палімп-
сест...
І тільки вірші – Божий дар на-
тхнення,
І тільки Слово віднайде свій
хрест.

Наталія ГОРІШНА

ПРИВІЛЕЇ БОГІВ

ВІРЮ

Вірю, що не все іще сказала,
Вірю, що сказала не усім;
Що коханням не відквітнула
І не навтішалася твоїм.
Вірю, що позбудемось страждань

І згадаєм:
у вінку садів
Україна – це земля кохання,
А не сиріт і невтішних вдів!

КРИК ДОЩУ

Я не проспала жодного дощу,
Бо кожен з них кричав несамо-
вито

Тим боєм, що дозрів в верхів'ях
світу,

Тим боєм, що сама я ним кри-
чу,

Коли прощаю і коли мовчу,
Коли не в силі, сплутана, злеті-
ти,

Коли земля двигтить і гинуть
діти,

А я нікого з них не захищу...
Не затулю...

Не сплю
Під крик дощу.

ЛИСТ

брату і сину

Не треба нам долі шукати

В далеких краях, на чужині.

Не стань мені ворогом, брате!

Вертайся додому, мій сину!

Америку, Польщу, Тайланди

Залишмо собі – для туризму.

Не треба там долі шукати,

Нема там нової вітчизни.

Можливо, ті землі й масніші,

Але навіть диво-птахами

Українського серця не втішить,

Співає воно солов'ями.

Вертайся, синочку, додому!

Згадай свої корені, брате!

В далекому світі – чужому –

Не треба нам долі шукати.

ТИ – УКРАЇНА!

Пташка – від пташки, від зерня –
зернина,

Паросток кожний з коріння
батьків.

Ти – Україна і я – Україна,

Іскра вітчизни в горнилі віків.

Із давнини, з докозацьких шляхів

Рід воскресав із неволі, з руїни.

Серцем і плоттю усяк розумів:

Ти – Україна і я – Україна.

Хоч і не ті в нас сьогодні стар-
шини,

Хоч і не тих привели до керма,

Вміємо ж взяти на списи і на
кпини –

Зможем і це довести до ума!

Ми – пранарод, не безлика
юрма!

В імені матері, в імені сина:

Ти – Україна і я – Україна,

Іншої долі нам в світі нема!

РТУТЬ

Не краща я від когось і не гірша.

Мій білий світе, інша я,

Я – інша!

Не розповзлась в неславі й кала-
муті,

Бо я осібна, наче крапля ртуті.

Не з'єднана, не всмоктана –
чужа!

Дивлюсь навкіл не оком, а ду-
шею,

Коли до мене – з ницістю і лежу,

Відточую я вірша, не ножа.

Мій білий світе, скільки в тебе
правд!

Пізнавши всі – не витримаю
болю...

Я наближаюсь до Господніх врат

З важким снопом назбираних
утрат,

Але – не знеособлена юрбою.

Є те, що не міня своєї суті –

Краплина крові і краплина ртуті.

ВОГОНЬ

Мого серця не стане надовго –

Так трагічно й жорстоко болить,

Наче важкість вселюдського
боргу.

Саме ним я повинна сплатити.

Мов забракло снаги в Прометея,

І вогонь не дійшов до людей...

Добуваю його й дотепер я

Зі своїх спалених грудей.

ДО СИМОНЕНКА

Розмовляла з тобою крізь при-
зму років

І в свої чотирнадцять, і ось –
у сивинах.

Все шукала порад в покоління
батьків,

А тепер ти – за віком – вже є мені
сином.

Відчувався мені не в далекій
імлі,

Бо ж від слова до серця – най-
ближча дорога,

Бо й мені найдорожче – то крих-
та землі,

Що стулилася в грудку від поту
людського.

Бо й у мене є Лесик (уже Олек-
сій),

І йому я читала твого «Лоското-
на»,

Мій кирпатий барометр, мій
згусток надій,

Тепла брунька мого материн-
ського лона.

Я не сміла себе називати –
«поет»,

Я боялась, що вірші мої – витре-
бенські,

Що не досить міцним був мій
власний хребет,

Наталія Володимирівна ГОРІШНА (нар. 1959 р. на Жи-
томирщині, мешкає в Черка-
сах) – поет, перекладач, член
НСПУ, друкується з 1974 р.,
автор 15 книг оригінальної
і перекладної поезії. Лауреат
Всеукраїнських літературних
премій ім. Василя Симоненка
та ім. Олександра Олеся, лі-
тературної премії ім. Василя
Мисика та Міжнародної літе-

ратурно-мистецької премії ім.
Пантелеймона Куліша. Пише
серцем, серцем сприймає світ.
Вважає, що лише любов
спроможна зупинити час,
і тоді він набуває свого єди-
ного сталого виміру – юності
душі. Довірмося словам Мате-
рі Терези: «Аби перемогти зло,
нам потрібні любов і співчут-
тя. Всі труди любові – це труди
заради миру».

А в поета ж мав бути, як у Симо-
ненка.

Бо ж поет не принишкне від
владного «Цить!»,

Скільки б душу не мучили, тіло
не били,

Бо поет – той кому більш від ін-
ших болить,

Бо поет – той, хто любить й не
жде, щоб любили.

Твої тиша і грім в чужомовній
юрбі

Будять душу українську, роз-
торсують гідність.

...Розмовляю з тобою, мов рівна
тобі,

Це не рівність, Василю, не рів-
ність,

А – рідність.

ПРАВО НА ВЕСНУ

Коли про тебе думаю щомиті,

То в спогадах, то в вигадках
тону,

Ранкові сні сльозами переміті:

Я – жінка, маю право на весну.

Коли тобою сповнюються вірші,

Умить скидаю маску захисну,

Бо дістаю із серця найсвятіше.

Я – жінка, маю право на весну.

Від почуттів, аби не знавісніти,

Вслухаючись в мелодію сумну.

Мені всміхнуться сині перво-
цвіти,

Я – жінка, маю право на весну.

Як душу пресом здавлює безви-
хідь,

Боюся, що – таке іще утну...

В думках моїх здійсмається, як
вихор:

Я – жінка, маю право на весну!

Я маю право власного страж-
дання,

Я маю право мучити струну.

І серцем відродившись у кохан-
ні,

Я – жінка, маю право на весну!

МОВА КОХАННЯ

Зможеш? – Відгінки цілунків
вмістити в слова?

Зможеш? – Обійми розкласти на
літери й звуки?

Мову кохання, що давня, як світ,
і нова,

Тільки на доторк освоюють губи
і руки.

Скільки не вчи – не збагнеш її
дивні дива,

І хоч не в змозі цього досягнути
наука,

Нею написані – пристрасті, до-
блесті, муки...

Й пишеться доля, допоки люди-
на жива.

ПРИВІЛЕЇ БОГІВ

Розмовляти без слів я навчусь
у дерев,

Цілувати без губ я навчусь у ві-
тру.

Тільки ще не тепер, не тепер, не
тепер,

А тоді, як тілесним життям пе-
реквітну.

Доки губи мої не набридли тво-
їм

І очам дорога цього світу палі-
тра,

Не відмовлюсь від слів, не від-
мовлюсь від рим,

Від застудливих зим, від спекот-
ного літа.

Ми ще станем, коханий, Дні-
пром і піском,

Ще попереду біль переходів
і втілень.

Ти колись – солов'єм, я – духмя-
ним бузком

Пригадаєм жагу розпашілого
тіла...

Цілувати без губ, розмовляти
без слів –

Привілеї птахів, привілеї богів.

ПІД СОНЦЕМ СЕРЦЯ

Коли Харон візьме за віхті кіс

Й запхне в свій човен – за віки
обдертий, –

Уперши погляд в безпросвітний
Стікс,

Зависнувши поміж життям
і смертю,

Скажу я: «Перевізнику, зажди,
Зійди на берег, розігнувши спи-
ну,

Чи бачив ти, які у нас сади,
Чи рвав штани у заростях мали-
ни?

Чи брався підспівати солов'ю,
Коли любов цвіла під сонцем
серця?..

Такі принади не знайдеш в раю,
Земна душа безсмертям не спа-
сється.

Від долі жоден з нас іще не втік,
Але спочинь, Хароне-людоло-
ве...»

Життя людини називають «вік»,
А того віку – тільки мить любо-
ві.

Як граційно помирає квітка,
Склавши пелюстинки на чоло,
Наче перетомлена лебідка,

Голову сховала під крило.
Тихо, без плачів і голосіння,
Бо ж таки лишила на землі
Щедре, гарно визріле насіння
І світліну на моїм столі.

Блудить бджола по спустоше-
них квітах,

Квола, безвольна, осіння бджо-
ла.

Срібною ниткою бабине літо
Міцно пришило її до крила.

Стойко, як та олов'яна солдатка,
Пост не лишає і тягне свій хрест.

...Тліє під снігом пушинка-кри-
латка,
Мов альпініст, що не взяв Еве-
рест.

ДО ПОЕЗІЇ

Без тебе я, мов крапелька води,
З тобою я – глибини океану.

Лише не йди від мене назавжди,
Без тебе я і дихать перестану.

Без тебе – обпечуся, мов дитя,
Скараюсь від жорстокості і кро-
ві.

Тебе нема – нема мені життя!
Без тебе я не знатиму любові.

Знебарвлюся, застигну, як смо-
ла, –

Без імені, без долі, без прощен-
ня...

Без тебе, як без Бога, я – мала.
Прошу: не йди, Поезіє, від мене!

НЕ СТАНЬ МЕНІ ВОРОГОМ,
ЧАСЕ

Не сій ворожечу, мій друже,
Як заздрощі очі примружать.

Не стань воріженьком, коханий,
Як пристрасть між нами розта-
не.

Зраддивице-доле, не змушуй,
Продати дияволу душу.

Щоб встигла я, щоб не здалася –
Не стань мені ворогом, часе!

СЕНЦОВА
НАГОРОДИЛИ
ПРЕМІЄЮ
МАГНІТСЬКОГО

На вручення премії 15 листо-
пада в Лондоні були присутні
понад 200 політиків, правоза-
хисників, громадських діячів
та журналістів.

Окрім кремлівського бран-
ця Сенцова, лауреатами премії
Магнітського також стали росій-
ські правозахисниця Зоя Свето-
ва та опозиціонер Олексій На-
вальний, гватемальські юристи
Жозе Роландо Альварардо та Ві-
кторія Сандовал, а також бри-
танський журналіст Еліот Хігінс.

Посмертно нагороджено
було американського сенато-
ра Джона Маккейна.

Премія Магнітського вруча-
ється з 2015 року. Її присуджу-
ють громадянам усіх країн світу
за видатні заслуги у сфері жур-
налістських розслідувань та в
галузі захисту прав людини, за
видатний внесок в глобальну
кампанію у справі російсько-
го юриста Сергія Магнітсько-
го, який 9 років тому за досить
дивних обставин загинув у «Ма-
троської тиші».

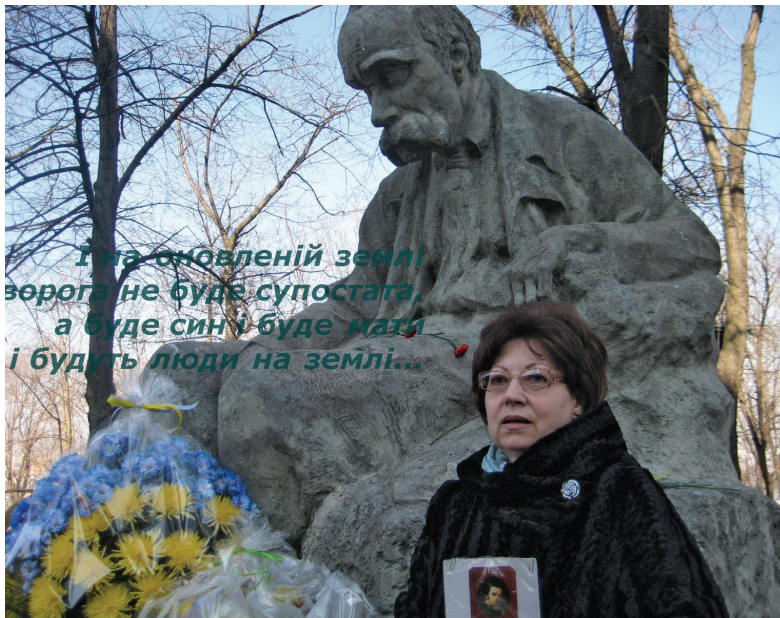
«І МЕНЕ В СІМ'Ї ВЕЛИКІЙ, В СІМ'Ї ВОЛЬНІЙ, НОВІЙ, НЕ ЗАБУДЬТЕ ПОМ'ЯНУТИ...»

Відчуття того, що в цьому місці ступала нога Кобзаря, звучав його голос, а його думки будували вільну Україну, робить свято 100-річчя з дня встановлення пам'ятника величним і містичним.

Валентина ЄФРЕМОВА

Для роменців місце, де встановлений монумент Т. Шевченку, доволі знакове. Сюди, до центру міста, прикрашено каштановими алеями, приходять наречені, поспішають на перші зустрічі закохани, приходять випускники шкіл, подорожні. Саме тут відбувається посвячення від пророчого слова Кобзаря. Його «Заповіт» став для більшості з нас життєвим компасом, у ньому ми знаходимо відповіді для розв'язання багатьох проблем, державних та особистих. Недаремно Шевченка шанують у багатьох країнах світу, де йому встановлено понад 1380 монументів. Врешті, творча спадщина Шевченка сповнена вагомих порад, які допомагають відсіяти плевели від істинного зерна.

Так сталося, що шляхи Шевченка і Кавалерідзе перетнулися в Ромнах. Т. Шевченко двічі бував на Роменщині: спочатку в Андріївці, у своїх друзів Репніних, а потім на Іллінському ярмарку в самому місті. Іван Кавалерідзе народився в цих краях і жив та плідно творив у 20-х роках ХХ століття. Кавалерідзе не просто перейнявся долею, світоглядом та літературною спадщиною Пророка, він увібрив усю велич Кобзаря – громадянина, вірного сина українського народу, борця за його незалежність. Усі ці риси

були неймовірно близькими Іванові Кавалерідзе, в родоводі якого грузинське волелюбне коріння...

Щоб зрозуміти всю велич і важливість заходу, звернімося до історії. Початок ХХ століття ознаменований національно-визвольним рухом в Україні. І. Кавалерідзе вже отримав художню освіту, побував за кордоном і був переповнений ідеями, планами, художніми проектами, спрямованими до національного відродження України. Протягом шести років перебування у Ромнах він розгорнув значну творчу, освітянську та громадську діяльність.

Для концептуального рішення пам'ятника у Ромнах Кавалерідзе вибирає слова з Шевченкіани, де поет звертається до Марка Вовчка. Він прагне передати естафету боротьби надійним соратникам, щоб продовжити визвольну справу. Скульптор закарбовує на

п'єдесталі слова Кобзаря: «І живу, і думу вольною на волю із домовини возову...». І не марно, бо так і сталося майже через 138 років. Україна почула голос Пророка, виборовши незалежність, чуже сьогодні, через численні творчі проекти, патріотичне виховання молоді, захист своїх кордонів на Сході.

Рівно через сто років зібралися люди біля монумента Кобзареві, щоб звирити свої мрії та сподівання, вклонитися Світочеві українського народу. Голова «Просвіти» Ромен Г. Діброва згадав про урочистості, які відбувалися на цьому місці сто років тому. 27 жовтня 1918 року відбулося відкриття першого у світі монумента, присвяченого Т. Шевченку, навіть звільнили школярів від занять, народ з'їхався з усіх прилеглих сіл, хуторів, зі столиці прибув цілий вагон гостей. Це було воістину народне свято. Навіть від Гетьманату був присутній осавул Бловатний, з вінком пошани від Скоропадського.

Про враження тих часів вже оприлюднено чимало, тому ми звернемо увагу на події сьогодення. Урочистості почалися з прес-конференції, яка висвітлює знакові етапи творчості Т. Шевченка, вшанування його імені у світовій спільноті.

Роменці підготували змістовну програму, в якій узяли участь чимало науковців, краєзнавців, народних ансамблів, талановита молодь. У приміщенні Будинку культури була розгорнута тематична експозиція, підготовлена

учнями 10-ї загальноосвітньої школи міста. У тематичній літературно-мистецькій програмі «Із Кобзарем у серці» виступили місцеві народні таланти.

У Краєзнавчому музеї історико-культурного заповідника «Посуля» відкрилась експозиція творів І. Кавалерідзе. Виставка під назвою «Велич духу» була прикрашена раритетними зразками станкової скульптури Кавалерідзе з фондів Сумського художнього музею ім. Н. Онацького. Експозиція фундаментально ілюструвала біографічний і творчий літопис видатного скульптора, кінорежисера, драматурга, народного артиста України.

Відкриваючи урочистий мітинг, міський голова Ромен С. Салатун нагадав про значущість історичної події в житті роменців. Пісні

ні та місцеві депутати, представники громадських організацій В. Мурич, Т. Головка, В. Бугрим, С. Брижинець (навіть привезла жолуді від історичного дуба, що прикрашає канівський заповідник). Поділилися своїми планами спільних культурно-мистецьких заходів Т. Коцеба, М. Ільїн, Л. Грабовенко. Зворушливим був спогад І. Приходька, який пригадав свої зустрічі з І. Кавалерідзе під час реставраційних робіт: спочатку монумент був зроблений з бетону, але час його руйнував, і вже у 1982 році довелося відлити його з бронзи, що й здійснили скульптори В. Клоков та Б. Довгань, архітектор Ф. Юрьєв.

Гості, які прибули з Києва, Сум, Канева, Запоріжжя, розіхалися сповненими вражень. Адже місто Ромни, про яке неодноразово згадував Т. Шевченко у своїх щоденниках, поемах «Великий льох», «Княжна», «Москалева криниця», «Наймичка», «Капітанша», не тільки увійшло в історію України знаменною подією, а й отримало візитівку, яка єднає покоління в любові до рідної держави, прагненні волі.

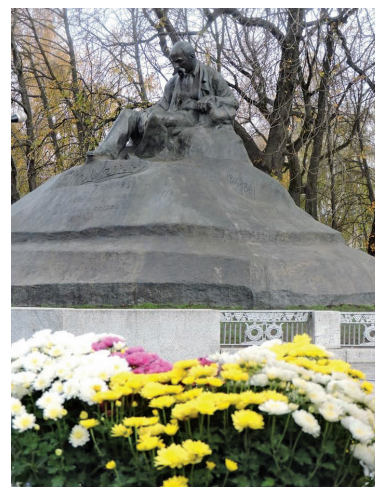
Урочистості тривають, до пам'ятника, мов до переповненої Шевченкової криниці, щодня приходять місцеві мешканці з книгами, читають кобзареві та свої вірші, влаштовують фотосесії, покладають квіти. В інтернеті розгорнуто літературну естафету Кобзаревих віршів.

Так ювілейний захід, який відбувся біля Пророка, закарбованого в монументі талантом відомого скульптора Івана Кавалерідзе, став для багатьох приводом для переоцінки цінностей, благословенням та енергетичною підтримкою людської гідності.

Фото Валерія ДЯДЮРИ

Учасники урочистостей

у виконанні народного ансамблю «Осокори» поєднали присутніх в любові до українського мистецтва.

Гостями свята та учасниками прес-конференції були науковці, дослідники, публіцисти, облас-

Експозиція в музеї міста Ромни

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

№ 47 (4826), 23 листопада 2018 р.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 1026 від 26.10.1994 р.

Засновники: Міністерство культури України, редакція газети

Головний редактор: Євген БУКЕТ

Адреса редакції: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-62, cultandlife@gmail.com

Видавець: Національне газетно-журнальне видавництво

Генеральний директор: Андрій ШЕКУН

Адреса видавництва: 03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1
Тел.: +38 (044) 498-23-65

Дизайн та верстка: Сергій ЗАДВОРНИЙ

Поліграфічний комбінат: ТОВ «Типографія "Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40. Тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51

Розповсюдження і реклама:

Тел.: +38 (044) 498-23-64; +38 (097) 111-17-56

Публікуючи проблемні матеріали, редакція, окрім спеціально обумовлених випадків, подає лише авторський погляд. Вміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо інше не вказано стосовно конкретного матеріалу.

Передплатна ціна на 2019 р.:

6 місяців – 210,42 грн; 12 місяців – 420,84 грн.

Передплатний індекс: 60969

ISSN 2519-4429

Наклад 5 000

Ціна договірна

© СС ВУ «Культура і життя», 2018

